

ΆΡΜΟΔΛΟΙ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΓΟΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΩ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ

ΆΡΜΟΔΛΟΙ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ
ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΩ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ

Έκδίδεται ἀπό συντακτική ἐπιτροπὴ
μὲ τῇ συμπαράστασῃ
τῆς Προοδευτικῆς Ἐνώσεως Πυρσόγιαννης

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ:
Γιώργος Κουρλάς

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Β. Κωνσταντίνου 42, Τηλ. 229.321, ΛΑΡΙΣΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ
Ἐσωτερικοῦ Δρχ. 140
Ἐξωτερικοῦ Δολ. 12

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ —
ΕΓΓΡΑΦΕΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ:

Θανάσης Παπαγεωργίου -
Β. Κωνσταντίνου 42 -
ΛΑΡΙΣΑ

ΕΞΩΦΥΛΛΟ
Λεωνίδας Ντόβας

ΕΚΤΥΠΩΣΗ
Τυπογραφεῖο
«Η ΔΩΔΩΝΗ»
Κονίτος 195 - "Α. Τούμπα
Τηλ. 920.610
Θεσσαλονίκη

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΕΣ

ΑΓΡΙΝΙΟ: Μιχάλης Χρυσάφης — Χρῆστος Σερίφης, τηλ. 27.324

ΑΘΗΝΑ: Γιάννης Γκόρτσος — Εβῆ Δούκα, τηλ. 873.676.

ΓΙΑΝΝΕΝΑ: Νίκος Βύρκος — Μενέλαος Τζάφος, τηλ. 21.961

ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ: Κώστας Μαυρομάτης — Ἀγαθή Τζάφου

ΘΕΣΣ ΝΙΚΗ: Σπύρος Χατζῆς — Παύλος Καραγιάννης, τηλ. 820.770

ΛΑΡΙΣΑ — ΚΑΡΔΙΤΣΑ: Θεοφάνης Παπαγεωργίου — Θανάσης Παπαγεωργίου, τηλ. 233.720

ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ: Βασίλης Ζαφείρης

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ: Βασίλης Αγγελῆς, 24 MURPHY ST. RICHMOND 3121
MELB VIC.

H.P.A.: Γιώργος Τσούδαλης — Δημήτρης Μαυροζήσης, 7 Hillerest Av - Fort Lee NJ 07024

ΚΑΝΑΔΑΣ: Θανάσης Γκάσιος, 11399 De Poutrincourt Montreal PQ

————— Οἱ στόχοι μας ———

Τὸ «ΑΡΜΟΛΟ'Ι'» βγαίνει ἀπὸ ἀγάπη, μεράκι καὶ φροντίδα γιὰ τὸ χωριό μας, τὴν Πυρσόγιαννη, μὲ σκοπὸν νὰ βοηθήσει, ὅσο μπορεῖ, στὴν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων τῆς ἑπαρχίας μας.

Τὸ περιοδικό μας θεωρεῖ ὅτι ἐκπληρώνει μιὰ πρωταρχικὴ ὑποχρέωση συμμετέχοντας στὴν ιστορικὴ καὶ κοινωνικὴ ἔρευνα τοῦ τόπου μας.

Πιστεύει ὅτι μὲ τὸν ἐλεύθερο διάλογο, τὴν καλόπιστη κριτικὴ καὶ τὴν ἀντικειμενικὴ ἐνημέρωση, θὰ βοηθήσει στὶς μεγάλες ἀνάγκες καὶ στὴν προσπάθεια ἐπιβίωσης τῶν χωριῶν μας.

Τὸ «ΑΡΜΟΛΟ'Ι'» δὲν μονοπωλεῖ τὶς ἀγωνίες καὶ τὸν ἄγωνα γιὰ τὰ προβλήματα καὶ τὰ συμφέροντα τῆς ἑπαρχίας μας, ποὺ φορεῖς τους εἶναι ἀρκετοὶ ντόπιοι καὶ κρατικοὶ παράγοντες, ἀλλὰ πιστεύει ὅτι εἶναι μιὰ ἀκόμα φωνὴ στὸν ἄγωνα γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ τόπου.

'Ἀπευθυνόμαστε στοὺς συμπατριῶτες, ντόπιους καὶ παροικοῦντες σὲ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ ἔξωτεροῦ καὶ στοὺς φίλους τῆς ἑπαρχίας μας ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν προκοπή της.

Οἱ κρίσεις καὶ οἱ συνεργασίες κάθε συμπατριώτη καὶ φίλου θὰ εἶναι εὐπρόσδεκτες καὶ οὐσιαστικὲς γιὰ τὴν καλυτέρευση τοῦ περιοδικοῦ μας.

Σᾶς κάνουμε γνωστὸν ὅτι τὸ «ΑΡΜΟΛΟ'Ι'» εἶναι μιὰ συλλογική, περιοδικὴ ἔκδοση ἀπὸ νέους ἐργαζόμενους καὶ σπουδαστὲς καὶ ὅτι δὲν πρόκειται νὰ δημοσιεύσει καμιὰ διαφήμιση.

Ἡ πορεία τοῦ περιοδικοῦ μας θὰ μᾶς διδάξει περισσότερα καὶ μακάρι νὰ καταφέρουμε ὅχι νὰ μὴν κάνουμε λάθη, ἀλλὰ νὰ βοηθηθοῦμε ἀπ' αὐτά. Σκοπὸς εἶναι, ὅχι νὰ πείσουμε, ἀλλὰ νὰ ἀκούσουμε ὁ ἔνας τὸν ἄλλο.

Η ΣΥΝΤΑΞΗ

ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ

Μῦθος καί πραγματικότητα

ΔΥΟ ΩΡΕΣ μὲ τὸ λεωφορεῖο ἀπὸ τὰ Γιάννενα διασχίζοντας κάθετα πρὸς τὸ Γράμμο, ἔγα ἀπὸ τὰ ὅρειγότερα συγκροτήματα τῆς Ἑλλάδας, φτάνεις στὰ φημισμένα μαστοροχώρια τῆς Κόνιτσας.

Τὸ ταξίδι σήμερα εἶναι εὐχάριστο γιὰ κάθε τουρίστα Ἐλληνα ἢ ξένο ποὺ ἔχει διάθεση νὰ χαζέψει δῆθεν ἐλλειπτικὰ τοπία. Εύτυχῶς ὁ καιγούργιος δρόμος ἀφήγει δεξιὰ καὶ ἀριστερά τοῦ ὄχλα τὰ μαστοροχώρια κι ἔτσι διασχίζοντας τὴν περιοχὴ δὲν ἔχεις λόγους νὰ χαλάσεις τὴν ζαχαρένια σου. Ἀπὸ τὴν Κόνιτσα ὡς τὸ Τσοτύλι θὰ βρεῖς κανὰ - δυὸς βρύσες γερό, θὰ βγάλεις τίς φωτογραφίες σου, θὰ ρουφήξεις τὸν καθαρότερο ἀέρα, σουθλάκι δὲν θὰ βρεῖς, γιατὶ τώρα ἐτοιμάζονται τὰ σουθλατζίδικα τοῦ δρόμου κι ἔτσι ἵκανοποιημένος ξεμπερδεύεις μὲ μιὰ περιοχὴ ποὺ δὲ γνώριζες.

Σέγιουρα δὲν εἶδες τίποτα ἢ μᾶλλον δὲν θέλησες νὰ δεῖς. Δὲν πρόσεξες καμὶ εἰκοσιπενταριὰ χωριὰ ποὺ δὲν τάφτανε δὲ φα-

κὸς τῆς μηχανῆς σου ἢ κρύβονται πίσω ἀπὸ τὰ διάσελα καὶ τὶς βουνοκορφές. Ἡ ίστορία λέει πώς τὰ χωριὰ αὐτὰ ἔχτισαν περίτεχνα ἀρχοντικὰ καὶ σεράγια, γέφυρες, μὲ τολμηρὰ τόξα, σκάλισαν τέμπλα καὶ δεσποτικοὺς θρόνους, ζωγράφισαν ὅ,τι καλύτερο ἄφησε ἢ μεταβυζαντινὴ ἀγιογραφία.

Τέλος πάντων. Τὸ δρομολόγιο μας διαφέρει. Ἐπειδὴ ὅμιλος ἐγδέχεται νὰ ξανάρθεις, μιὰ προετοιμασία ἀπὸ πληροφορίες δὲ θάταν ἀσχημη.

Ο τόπος αὐτὸς δὲν γνώρισε ποτὲ ξεκινήματα μὲ υποσχέσεις. Ἡ ίστορία του εἶναι ἔνα διαρκὲς πισωστράτηγμα μὲ κατάληξη, σήμερα, τὸ ἀδιέξοδο. Σαράντα χωριά, αἰλῶνες ὁλόκληρους αἰμορραγοῦν ἀκατάσχετα σὲ ἔμψυχο ὄλικό. Ἡ ἀποδημία ἀφησε βαθειὰ τὰ ἵχνη πάνω στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πληθυσμιακὴ ἐρήμιωση τῆς ἐπαρχίας μέσα στὰ τελευταῖα 60 χρόνια διαγράφεται ἀνάγλυφα παρακάτω:

ἀπογραφὴ ἔτους	1913	1920	1928	1940	1951	1961	1971
πληθυσμὸς	22.725	16.077	17.769	18.634	13.955	14.405	10.037

ΤΟ KENTRO βάρους τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς της ἐξακολουθεῖ γὰ εἶγαι κατὰ τρόπο ἐντελῶς μονόπλευρο τὰ ἐμβάσματα τῶν ξενητειμένων. Τόπος ἐλάχιστα ἀγροτικὸς μὲ πολὺ χαιρηλὸς βαθμὸς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης. Μικροκαλλιεργητὲς μὲ μικροὺς κλήρους καὶ περιορισμένη παραγωγικὴ δράση δὲν μποροῦν γὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς σύγχρονες τεχνικές καὶ οἰκονομικές ἀπαιτήσεις. Ἔτσι σιγὰ - σιγὰ φθίγουν, ὑποχωροῦν κι ὅσοι ἀπόμειναν ἐπιμένουν ἡρωϊκὰ πάνω

στὴν πιὸ σκληρὴ κι ἀγονη γῆ.

Μερικὰ χωριὰ πείστηκαν στὶς ἀρχὲς τοῦ '50, περισσότερο μὲ τὴν πείρα τους, γιὰ κοινὴ ἐκμετάλλευση τῶν δασῶν, ἰδρύοντας συνεταιρισμούς. Χωρὶς προστατευτικὴ πολιτικὴ καὶ κρατικὴ ἐνίσχυση δέκα χρόνια ὀργότερα ἐξαφανίζονται. Προσπάθειες μὲ περιορισμένο ἀντικείμενο ἐκμετάλλευσης, κυρίως διπωρῶγες καὶ ἀμπέλια, εἶχαν τὴν ἴδια κατάληξη. Οἱ ἀπόπειρες γιὰ περιφερειακὴ ἀνάπτυξη στὴ δεκαετία

50—60 θά ράποκλείσουν και τις τελευταίες έλπιδες έπιβίωσης.

Είκοσι χωριά έξυπηρετούνται τριάγα τριάγα χρόνια, απ' τόν πόλεμο και μετά, μὲ τὸν μοναδικὸν χωματόδρομο Κόνιτσας - Πυρσόγιανης - Ηληκάτι. Χωρὶς ἔργα ἀντιστήριξης μὲ μόγιμες κατολισθήσεις τὸ χειμῶνα και ἀνεπαρκὴ δρομολόγηση λεωφορείων, χωριὰ σὰν τὴν Στράτιανη, Καστάνιανη, Λαγκάδα, Σέλτση, Φούρκα, Λυκόραχη, Ηλαιαία, Δροσοπηγὴ ἔπρεπε νὰ φτάσουν στὸ χωματόδρομο μὲ μουλάρια γιὰ γὰ προφάσουν τὸ μοναδικὸ λεωφορεῖο τῆς γραμμῆς.

Τὶς ἐκπαιδευτικὲς ἀγάγκες σαράντα χωρῶν ἐπὶ σειρὰ δεκαετῶν θὰ καλύψει ὅπως ὅπως τὸ γυμνάσιο τῆς Κόνιτσας. Ἐλάχιστα ἐπανδρωμένο, θὰ ἀναγκάσει τὶς περισσότερες οἰκογένειες γὰ στείλουν τὰ παιδιά τους στὴν Πωγωνιανὴ ἢ στὰ Γιάγγενα.

Ἐπειδὴ οἱ ἀριθμοὶ εἶναι κάποτε πιὸ εὐγλωττοὶ ἀπὸ τὰ λόγια θὰ προσθέσουμε μερικὲς στατιστικὲς τῆς πληθυσμιακῆς ἐργάτωσης. Ἡ ἐπαρχία ἔχει καταρρεύσει δημιογραφικὰ και σὲ λίγα χρόνια τὰ μαστοροχώρια θᾶναι μιὰ νεκρὴ ζώνη. Ἡ ἐγκατάλειψη σὲ ποσοστὰ εἶναι σπαρακτική. Ἀπ' τὸ 1913 ὡς τὸ 1928 φτάνει στὸ 30,61%. Οἱ περισσότεροι μεταγαστεύουν στὴν Ἀιγαίην. Τὸ σγειρὸ γὰ καζαντήσουν ἀποδεκατίζει τοὺς πρώτους μεταγάστες. "Οσοι γυρίσουν ἀργότερα εἶναι ἔγδεικτικὸ ὅτι πέρα ἀπ' τὴν σύνταξή τους δὲν κατάφεραν τίποτα ἄλλο.

"Ο πόλεμος (B' παγκόσμιος και ἐμφύλιος) ὑπῆρξε γιὰ τὰ χωριά μας ἢ χαριστικὴ βολή. Αὕτης τὴν κρίση και ἐπιτάχυνε τὴν παρακμὴ ἀλλὰ δὲν τὴν προκάλεσε. Στὸ διάστημα αὐτὸν ἔφτασε τὸ 25,11%. Ἡ κρίση, δημιογραφικὴ και κοινωνικοοικονομικὴ

μαζί, δὲν εἶναι σύγχρονο φαινόμενο οὔτε μεταπολεμικό. Οἱ ρίζες τῆς φτάνουν στὸ μακρυγά παρελθόν. Στὴ δεκαετία 60—70 φτάγει τὸ ἵδιο ποσοστὸ τῆς μικρασιατικῆς περιόδου 30,6%.

Γιὰ πρώτη φορὰ παρατηροῦμε γὰ μεταγαστεύουν μόνες τους οἱ γυναῖκες στὴ Γερμανία και στὴν Αὐστραλία ἴδιαίτερα. "Εγα μεγάλο ποσοστὸ ξενητεύεται γιατὶ ὑπάρχει ἔλλειψη γένου ἀνδρῶν. Ὁ μῦθος τῆς Αὐστραλίας ὅτι ὅλες παντρεύονται μόλις φτάσουν στὰ λιμάνια δὲν εἶναι τυχαῖος. Τὰ γραφεῖα ταξιδιῶν και οἱ ἐφημερίδες ἐμπιέσωσ τὸ διαφήμιζαν. Τὰ μαστοροχώρια ἀπαγοτοῦν σ' ὅλα αὐτὰ μὲ τοὺς τελευταίους γέους ποὺ ἀπόμειναν. Ἀπὸ δῶ και πέρα οἱ «γεώτεροι» ξεπεργοῦν τὸ 45 χρόνια, τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ εἶναι γέροντες συνταξιούχοι και γυναῖκες μεγάλης ηλικίας.

Τὰ δημιοτικὰ σχολεῖα δένα χωριῶν ἀριστερὰ τοῦ Σαραγατάπορου δὲν συγκεντρώνουν πάνω ἀπὸ ἑκατὸ μαθητές. Σὲ λίγο θὰ μείνουν τὰ κτήρια ποὺ χτίστηκαν μὲ συλλογικὴ εὐθύνη και προσωπικὴ δουλειὰ τῶν μαστόρων στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, ἀπομεινάρια τοῦ καύματος τους γιὰ τὰ γράμματα.

Οἱ Χιονιάδες, πατρίδα τοῦ μεγάλου Παγώνη και μιᾶς μοναδικῆς σχολῆς ἀγιογράφων κατέχουν τὸ πανελλήνιο ρεκόρ ἐλάτωσης τοῦ πληθυσμοῦ ποὺ φτάνει τὸ 86,66% στὴν τελευταία δεκαετία.

Σήμερα ὑπάρχουν ἀκόμα 14 γέροντες και εἶγαι αὐτὸν οἱ ἵδιοι ποὺ κρατοῦν στὶς κηδεῖες τους τὴν νεκρόκρασσα, γιατὶ ψυχὴ γέου δὲν ἀπόμεινε. Στὶς κραυγές ἀπελπισίας τῆς ἐπαρχίας χρόνια τῷρα κανένα μικρὸ ἢ τραγὸ αὐτὸν δὲν ἔδρωσε. Ἡ πικρὴ ἀξιοπρέπεια και τὸ πολιτιστικὸ ἀνάστημα τῶν χωριῶν μας, τουλάχιστον θὰ τοὺς ἐπιτρέψει ἔνα σημαντικὸ θάγατο.

Κατάλογος νέων και παλαιών δύνομάτων καθώς και πληθυσμών χωριών της Κόνιτσας

Νέα όνοματα χωριών	Παλαιά όνοματα	ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ			
		1854 ΣΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ¹	1913 ²	1961	1971 ³
1) Άγια Βαρβάρα	Πανάρεβλη	80	241	287	131
2) Άγια Παρασκευή	Κεράδιοβο	97	918	977	610
3) Αετοπηλίτσα	Νέντυνικο	80	1400	—	—
4) Αμάραντος	”Ισοβορος	104	608	385	151
5) Ασπηοχάριο	Λεοκάτοι	—	490	160	83
6) Βούρηπουνη	Βούρημπουνη	384	2.101	216	194
7) Γοργοπότιος	Τούρνοβο	96	455	179	96
8) Εξοχή	Ζέλιοτα	39	264	207	97
9) Ηλαιγιά	Ζέριτα	27	420	208	187
10) Δροσοπηγή	Κάντονικο	97	634	554	399
11) Καστανέα	Καστάνιανη	108	773	380	176
12) Λαγκάδα	Μηλάζδιανη	32	170	318	281
13) Λυκόραχη	Λούψικο	16	249	256	188
14) Μέλιστα	Μολιότα	192	1.029	134	73
15) Μολυβδοσκέπαστη	Δεπαλήποια	—	255	200	98
16) Οξυά	Σέλιτοι	41	378	142	61
17) Πληκάτη	Πληκάτη	94	350	243	188
18) Πουρνιά	Σταρίποιανη	46	615	270	107
19) Πυρδόγιαννη	Πυρδόγιαννη	288	1.838	513	290
20) Πύργος	Στράπιοιανη	195	—	355	158
21) Φούρκα	Φούρκα	113	900	178	93
22) Χιονάδες	Χιονάδες	—	560	105	14

1) Η δημογραφή σε οίκογένειες (στεφάνια) το 1854, μάραρέσται στο βιβλίο του ΙΙ. 'Αριθμητικού «ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ», έπανεξδοτη, 1970.

2) Τα αποτελέσματα της δημογραφής το 1913 είναι αλ' το βιβλίο του Μ. Χονιλαράδη «Γεωγραφική θιουκτήκη και πληθυσμακή έξέλεξης της Ελλάδος».

3) Η δημογραφή των έτων 1961 και 1971 είναι απ' την 'Επιμελοδία της Κυβερνήσεως, τεύχος 2ον, πάντας προγνωστικού πληθυσμού 1971.

Τά μπλούκια τῶν μαστόρων

Μπλούκι μαστόρων στὸ Αἴγιο

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1. Στὴ μακρόχρονη διαδικασίᾳ τῆς ὁδωμανικῆς ἀποσύνθεσης ἀνάλογα μὲ τὸν κῶντρο ποὺ γεννήθηκε κάθε χωρὶὸ θὰ πάρει βέβαια τὸ δικό του πρόσωπο. Τὰ χωριά μας χωρὶς καμὶα διοικητικὴ, ἐμπορικὴ ἢ βιοτεχνικὴ λειτουργία θὰ παρατάξουν γενναίᾳ ἀντίσταση γιὰ νὰ μπορέουν νὰ ἐπιζήσουν. Ἡ μοίρα θὰ τοὺς ἐπιφυλάξει μιὰ διαρκὴ ἀγωνία σὲ ἔνα τοπίο σκληρὸ καὶ ἄκαρπο.

‘Ο ἄνθρωπος ἔχει ἐπίγνωση τῆς θέσης του γιαντὸ αἰῶνες τώρα ἀντέχοντας μὲ κουτσουρεμένες ἐλπίδες, στὴ πρώτη ρωγμὴ καὶ εὐκαιρίᾳ γιὰ φυγὴ θὰ καβαλήσει τ’ ὄνειρο στῆς Ξενητειᾶς τὴ στράτα. Δοκιμασμένο τὸ πετσί του στὰ ἔσχατα ὅρια τῆς ἀνάγκης, ἄφοβος καὶ μικρός, μ’ ἔνα τουρβὰ ἐργαλεῖα στὴ ράχη ὅργωνει τὶς πολιτεῖες τοῦ κόσμου παζαρεύοντας τὴν ἐργατικὴ του δύναμη.

‘Υπομονετικὸς καὶ ἐπίμονος στὴν προσπάθειά του νὰ καζαντίσει, φτάνοντας στὸ κατώφλι τοῦ αἰῶνα μας ἡ νοσταλγία του γιὰ ἐπιστροφὴ στὸ γενέθλιο κῶμα ἀρχίζει νὰ ξεφτίζει. ‘Ο κύκλος στενεύει ἐπικίνδυνα γιὰ κάθε προοπτικὴ τοῦ τόπου, ἡ οἰκονομικὴ παρακμὴ θὰ φέρει καὶ τὴν ἀλλαγὴ στὴν ψυχολογία τοῦ ταξιδεμένου μάστορα. Ἡ ὥρα τῶν ἀποφάσεων ἔρχεται ἀμετάκλητα. Χρονικὰ προσδιορίζεται ἀπ’ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ ’12 ὥς τὸ 1930. Ἡ μικρὴ κοινωνία τοῦ χωριοῦ ἔκπληκτη θὰ μετρήσει καμὶα εἰκοσαριὰ νεκροὺς στὰ μέτωπα τῆς Μικρασίας. Ἀπομονωμένη καὶ ἀνίκανη νὰ κατανοήσει τὶς ἀπότομες ἀλλαγὲς ποὺ φέρνει ἡ Μικρασιατικὴ τραγωδία θὰ ὑποστεῖ τὶς συνέπειες τῆς κειρότερης οἰκονομικῆς κρίσης.

Αὐτὴ τὴ φορὰ τὰ ψέματα τελείωσαν.

Πυρσογιαννίτικο μπλούζι στὰ Πωγώνια Θὰ μαζέψει γυναικά, παιδιά, καναδού βελέντζες καὶ κλήμια, τὰ συμπράγκαλα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὰ ἐργαλεῖα τῆς δουλειᾶς γιὰ ταξίδι χωρὶς ἐπιστροφή. Πολλοὶ θὰ τραβήξουν γιὰ τὴν Ἀμερικὴ ποὺ τάζει χρυσωμένες αὐταπάτες, οἱ διεισδυτικότεροι Κογκὸς καὶ Ἀθυσηνία καὶ οἱ πιὸ πολλοὶ στὶς ἀναπτυσσόμενες ἑλληνικὲς πολιτεῖες. Τὸ ρίζωμα στὸ νέο τόπο θῶναι ἀργόσυρτο καὶ ἐπιφυλακτικὸ στὴν ἀρχή. Οἱ παροικίες θὰ σχηματισθοῦν ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀλάνθαστη δοσφρονίη τους γιὰ προσπτικὴ δουλειᾶς δὲν θὰ τοὺς διαφεύσει. "Ἐτοι ἡ ἐκλογὴ τῆς Καρδίτσας εἶναι συνέπεια τῶν μεγάλων σεισμῶν τοῦ '52.

Γιὰ πρώτη φορὰ οἱ μαστόροι θὰ βαθύνουν στὴν ὑπαρξή τους, θὰ ἀποκτήσουν καινούργια διάθεση ζωῆς. Μέσα στὸ νέο περιβάλλον θὰ διατηρήσουν στὴν ἀρχὴ ζωντανὲς τὶς μνῆμες γιὰ τὴ γενέθλια γῆ. Πάντοτε θὰ κατοικήσουν μιὰ γειτονιά, μιὰ συνοικία, κρατώντας γιὰ μερικὲς γενιὲς τὰ ἥθη, τὰ ἔθη, τὸν παλιὸ τρόπο σκέψης, τὴν μικροτοπικὴ ἰδεολογία. Γιὰ καιρὸ ἡ μόνη ουλλογι-

κὴ δργάνωση — φάντασμα τῆς ἀλλοτινῆς κοινότητας — μένει τὸ τοπικὸ σωματεῖο. Αὐτὸ θὰ συγκεντρώσει δῆλους τοὺς συντοπίτες, ἐξασφαλίζοντας ἔτοι τὴν ἀνάγκη ἐπικοινωνίας.

'Αρχές τοῦ '60 δσοι ἐπέζησαν ἀπ' τὰ παλιὰ μπλούκια, συνταξιοῦχοι πιὰ καὶ νοσταλγὸι ἐπισκέπτονται τὸν γενέθλιο τόπο συνήθως στὴ γιορτὴ τῆς Παναγίας. Ἐλάχιστοι θὰ ἐπιστρέψουν μόνιμα κι αὐτοὶ ἐξαιτίας περισσότερο τῆς πενιχρῆς σύνταξης, ποὺ κάνει τὴν ζωὴν ἀβίωτη στὴν πόλη. Διορθώνοντας λίγο τὰ κατεστραμμένα σπίτια, κτίζοντας κανένα ἐξωκλήσι ή εἰκόνισμα πληρώνουν τὸ χρέος τους στὴ μνήμη τῆς ἐφοβείας καὶ στὸν καῦμδο τοῦ χωριοῦ.

Τὰ μπλούκια τῶν μαστόρων ἀνήκουν πιὰ στὴν ίστορικὴ ἔρευνα. "Οσο γιὰ τὴ δικῇ μας προσπάθεια ποὺ ἀκολουθεῖ ἀμέσως παρακάτω στηρίχτηκε ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὶς διηγήσεις παλιῶν μαστόρων. Γιατὶ ἀποτελεῖ κανόνα ὅτι οἱ λαϊκοὶ ἄνθρωποι μένουν βουθοὶ γιὰ τὴν ίστορία. Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας τὰ λαϊκὰ στρώματα τὰ χαρακτηρίζει ἔνα ἐπικίνδυνα ψηλὸ ποσοστὸ ἀναλφαβητισμοῦ, πράγμα ποὺ δημιουργεῖ ἔνα ἀξεπέραστο ἐμπόδιο γιὰ τὰ γραφτὰ κείμενα. Διαπιστώνουμε ἀπὸ τὰ ἵδια τὰ πράγματα τὴν μεγάλη ἔλλειψη γραπτῶν ποὺ νὰ προέρχονται ἀπὸ μαστόρους. Προτιμήσαμε νὰ κουβεντιάσουμε μαζί τους προκειμένου νὰ γνωρίσουμε τὴ ζωή, τὶς συνθῆκες δουλειᾶς, τὴ συμπεριφορὰ καὶ τὶς ἀντιδράσεις τους. Συναντήσαμε δυσκολίες καὶ γιὰ πολλὰ πράγματα δὲν σχηματίσαμε γνώμη γιατὶ χρειάζεται μελέτη σὲ βάθος.

Μαστοροχώρια εἶναι δῆλα τὰ χωριά

δίπλα στὸ Σαραντάπορο καὶ πάνω ἀπ' τὴ διχάλα τοῦ Βουρμπιανίτικου καὶ τῆς Πιστίλιαπης. Τὰ νέα σύνορα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἀφήνουν στὴν Ἀλβανίᾳ ἔνα μεγάλο τμῆμα τους, τὴν παλιὰν περιφέρεια τῆς Κολώνιας ('Ερσέκα).

2. Ἡ προϊστορία τους ἀνάγεται στὶς συνεχεῖς μετατοπίσεις τῶν πληθυσμῶν κατὰ τὸν 18ο αἰώνα. Οἰκισμοὶ δόλοκληροι, σπανιότερα ἄτομα μεριοναμένα, ἔξακολουθοῦν μέσα στὴν ἱστορία τὴν μικραίνωντας φυγήν. Σὲ κάθε ἱστορικὴ σπιγμὴ ἐπιδείνωσης τῆς ἀνασφάλειας, σὲ κάθε ἐπιδρομή, ἀλλὰ πρώτα σὲ κάθε ἐπιδείνωση τῆς οἰκονομικῆς τους ἐκμετάλλευσης, δὲ δρόμος εἶναι ἀνοικτὸς πρὸς τὸ Βουνό.

Σὲ ὅλη τὴν ράχη ἀπ' τὴν Μούζγκα, τὴν Παναγία μέχρι τοὺς Χαλκιάδες διασκορπισμένοι οἰκισμοὶ ἀφήνουν ἐλά-

χιστα ἔχνη καὶ λιγότερες μνῆμες στοὺς γεροντότερους. Ἀπ' τοὺς παλιοὺς τάφους τῆς Παναγίας τὸ μόνο ποὺ βρέθηκε ἡταν ἔνα τοίγκινο δακτυλίδι καὶ ὑπολείμματα ἀπὸ τσαρούχια. Στοὺς Ἀγίους Ἀποστόλους δὲ τάφος ἐνὸς παιδιοῦ δὲν ἀφήνει κανένα στοιχεῖο. Ἐνα «λαΐνι» στὸν Ἀγιο Νικόλαο, τὸ παλιότερο ποὺ βρέθηκε εἶναι τὸ μοναδικὸ στοιχεῖο γιὰ μιὰ ἀναφορὰ τὸ πολὺ σὲ δυὸ αἰῶνες. Ἡ φτώχεια τῶν τάφων στοὺς παλιοὺς οἰκισμοὺς τῆς Πυρσόγιαννης εἶναι δεῖγμα ὅτι τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν κατοίκων ἔχει δημιουργήσει.

Ἡ πρώτη γενιὰ ποὺ ἐποικίζει τὸ βουνὸ συνήθως ἀποδεκατίζεται. Οἱ καλλιέργειες στὸν τόπο ἐγκατάστασης δὲν μπορεῖ παρὰ γὰρ ἀποβλέπουν πρωταρχικὰ στὴν ἀπλὴ ἐπιβίωση. Ἡ γῇ ποὺ συγκρατεῖται μὲν ξερολιθιὲς στὴν ἀπό-

Μαστόροι στὴν Περσία — 1928

τομη πλαγιά για δεκαετίες δόλοκληρες θὰ σπαρεῖ καὶ θὰ ἀποδώσει ἔνα ίσχνὸν οιτάρι. Ωστόσο ἡ στενάχωρη θέση τῶν κατοίκων στὰ βουνά θὰ τοὺς σπρώξει στὴν ὄσο τὸ δυνατὸν μεγαλύτερη ἐκμετάλλευση τῶν πόρων ζωῆς. Ή πεῖνα ἐνδημεῖ στὴν Ἑλλάδα τοῦ 16ου αἰώνα ἀλλὰ ὑπὸ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰώνα παραπτοῦμε μιὰ διαφοροποίηση στὴν παραγωγή. Τὰ σταροχώραφα τὰ ἀντικαθιστᾶ μιὰ πολὺ ἀποδοτικὴ καλλιέργεια, τὸ ἀμπέλι.

Στὸ χρονικὸν αὐτὸν διάστημα ἔχει τὴν ἀρχὴν ὁ μύθος τῆς μετακίνησης ἀπ’ τοὺς παλιοὺς οἰκισμοὺς τῆς Μούζυκας καὶ τῆς Παναγίας στὸ σημερινὸν χωριό Οἱ συνεχεῖς μετακινήσεις καταλήγουν πάντοτε στὴν προοδευτικὴν ἐγκατάλειψη τῆς ἀγροτικῆς ἐργασίας καὶ στὴν ἀνάπτυξην κτηνοτροφικῶν καὶ βιοτεχνικῶν δραστηριοτήτων. Ή παρουσία καὶ ἀνάπτυξη τῶν μπουλουκιῶν, σ’ αὐτὰ τὰ πλαίσια πρέπει νὰ ἐγγραφεῖ.

3. Ψάχνοντας τὰ ἀρχεῖα τῆς τουρκοκρατούμενης Πυρσόγιαννης διαπιστώσαμε πῶς ὅσοι ἔμεναν στὸ χωρίο καλλιεργώντας τὰ ἐλάχιστα κτήματα, εἶχαν μονίμως οἰκονομικὲς δυσχέρειες. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε τὴν περίπτωση τῶν ἀδελφῶν Ζυγολόμητη στὰ 1860. Ἀπ’ τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς ὁ ἔνας ταξιδεύει καὶ τὰ καταφέρνει καλύτερα ἀπ’ τοὺς ἄλλους δυό, οἱ ὅποιοι ἀναγκάζονται νὰ ὑποθηκεύουν τὸ σπίτι ἀπὸ τὰ χρέη καὶ στὸ τέλος μὴ μπορώντας νὰ τὰ βγάλουν πέρα, τὸ πουλᾶν στὴν κοινότητα.

Οἱ φόροι, τὰ δοσίματα συγκεντρώνουν τὴν ἔχθρότητα τῶν κατοίκων ποὺ ζοῦνε σὲ φοβερὴ ἀθλιότητα. Οἱ δημογέροντες λειτουργοῦν σὰν ἐνδιάμεσοι

μεταξὺ κατακτητῆς καὶ κατακτημένου. Ἐπιβάλλονται μὲ τὶς πλάτες τῶν Τούρκων καὶ εἶναι τοποτηρητὲς τῶν συμφερόντων καὶ τῆς ἔξουσίας. Οἱ λίγες οἰκογένειες τῆς Πυρσόγιαννης ποὺ ἐναλλάσσονται στὴ διοίκηση τῆς κοινότητας εἶναι ἀνέκαθεν σαράφηδες (τραπεζίτες) στὴν Πόλη καὶ στὸ Λεσκοβίκι, μικρέμπιοροι στὸ χωριό καὶ προπάντων οἱ κύριοι δανειστὲς καὶ τοκογλύφοι τῆς περιοχῆς. Ό πλοῦτος τους δὲν θὰ ἐπενδυθεῖ ποτὲ σὲ παραγωγικὲς δυνατότητες τοῦ τόπου. Ἀπὸ ἔνα κοινοτικὸν ἔγγραφο τοῦ 1897 συμπεραίνουμε πῶς ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς κοινότητας κρατοῦν 3 παράδεις στὸ γρόσι γιὰ τοὺς μισθούς τους. Ἐπιβάλλουν στὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπιτροπὴν «εἰς οὐδένα δὲν θὰ δώσωσι τι ἐπὶ καλῇ τῇ πότει καὶ ἐν περιπτώσει καθ’ ἣν ἥθελον δώσει ἢ ἀφήσωσι τι βερεσὲ ἐκτὸς τῶν διολόγων εἶναι διὰ λογαριασμὸν των».

Θὰ ἀντιδράσουν συμφωνώντας καὶ μὲ ἄλλες μουχταροκεφαλὲς τῶν γύρων χωριῶν οὲ περίπτωση ποὺ «ἄν κανένας ἀπὸ τὰ χωριγιά μας εὔγη καὶ θελήσῃ νὰ κατατρέξῃ κανέναν ἀπὸ ἐμᾶς ἢ φανταζόμενος νὰ κατεβάσῃ τὴν τιμὴ τῆς προεστίας κι ἄν δὲν παύσῃ καὶ τρέξῃ εἰς τὰ ἴδια, τότε εἴμεθα εἰς χρέος ὅλοι διοῦ (πρόκριτοι) νὰ ἐφευρίσκωμεν τρόπον ὅπου νὰ τοῦ γίνεται ἡ πρέπουσα παιδεία ἔως ὅπου νὰ ἔρχεται εἰς αἴσθησιν».

Ἐπανειλημμένα οἱ κάτοικοι θὰ ἀρνηθοῦν νὰ καταβάλουν τοὺς φόρους καὶ τὰ χρέη. Γράμματα ἀπὸ ἀρβανίτες μπένδες καὶ ἀγάδες στοὺς δημογέροντες μαρτυροῦνται τὴν στάση τους αὐτή. Ἀκόμα καὶ στὶς ἀρχές τοῦ αἰώνα ὁ μουκτάρης τῆς Πυρσόγιαννης Κύρκας Σε-

Συντεχνία
έμπειροτεχνῶν.
(Καρδίτσα,
1934)

ρίφης, διαμαρτύρεται στή διοίκηση Κονίτσης γιατί οι Καστανιανίτες φορολογούμενοι άρνούνται νὰ πληρώσουν.

Δὲν ὑπάρχει μάστορας ποὺ νὰ μὴ δανείζεται πρὶν φύγει γιὰ ταξίδι. "Ἐτοι μόνο μποροῦν νὰ καλύψουν τὶς βασικότερες ἀνάγκες τῆς οἰκογένειας στὸ διάστημα ποὺ λείπουν. Τὸ κέρδος τῆς δουλειᾶς στὰ ξένα θὰ ίσοφαρίσει τὸ χρέος κι ἄν περισσέψει κάπι τότε θὰ ἀμπαριάσουνε τὸ στάρι.

Μιὰ μαρτυρικὴ ζωὴ ποὺ καὶ σήμερα ἀκόμη ταράζει τὶς ἀναμνήσεις τῶν παλιότερων μαστόρων. "Ο Τάκης Γκουντῆς θὰ μολογήσει πῶς «ἡ δουλειὰ ἥτανε πολὺ σκληρή, κόπος μεγάλος, ἀϋπνίεις γιὰ τὰ χρέη καὶ χρήματα λίγα. »Ἐπρεπε νὰ ἔξοικονομήσουμε τῆς χρονιᾶς τὶς ἀνάγκες καὶ πάλι. Τὸ Μάρτη χρέωμα στὸν πρωτομάστορα καὶ κινούσαμε γιὰ τὸ ταξίδι. »Αστα δὲν κουβεντιάζονται, δύσκολα χρόνια τὰ ἔρμα. »Πρωτοταξίδεψα», μᾶς εἶπε ὁ Τόλης Βαλτᾶς, «9 χρονῶν παιδὶ στὰ Πωγώνια στὰ 1905, κουβαλώντας πέτρα καὶ καπάκια. Τί εἶδαν τὰ μάτια μου, τί εἶδαν τὰ μάτια μου! »Ἐπαιρνε ὁ πρωτομάστορας

τὴν ἐλιὰ καὶ τὴν κάριζε στὰ δυό. Δὲν ματάειδα τέτοιο πράμα. 'Εμεῖς πεινούσαμε ἀλλὰ κατοιυλόναμε ἀπ' τὸ φόβο. 'Απ' τὸ κάραμα ὡς τὴν νύκτα δουλειὰ στὸ νταμάρι καὶ σ' ἔτρωγε τὸ λιοπύρι καὶ ἡ πείνα».

«Τί νὰ θυμηθῶ... ξνα ταξίδι στὸ Τσιάμικο 70 μέρες, 50 φασολάδες. Φύτρωσαν στὸ στοιράχι. Δὲν εἶχε μπέσα ἐκείνη ἡ ζωή».

Κοιμοῦνταν στὰ κάνια καὶ στοὺς ξενῶνες, στιβαγμένοι στὸ πάτωμα δύπλα - δύπλα καὶ οἱ φεῖρες κόρευαν στὸ κορμί τους. Πολλὲς φορὲς ξαπλώνουν στὰ καγιάτια τῶν ἐκκλησιῶν καὶ στὰ μπαΐρια, στρώνοντας τὴν κάπα στὸ κῶμα κι ἔχει ὁ Θεός.

«Μιὰ φορὰ στὸ Δελβινάκι ξημερώσαμε κάτω ἀπ' τὸ χιόνι. Μᾶς πλάκωσε εἴκοσι πόντους, κι ἐμεῖς ἀπὸ κάτω. Μὴ κουνιέστε, μᾶς λέει ὁ Θωμᾶς ὁ Τοιουράκης. Κάτστε καὶ μὴ κουνιέστε, ἀς ρίχνει ὅσσα θέλει». ΕΠΙΤΟΙΧΙΑ

Μιλοῦν μὲ πίκρα γιὰ μὰ περιφρόνηση ποὺ συναντοῦσαν ἀπ' τοὺς ντόπιους πληθυσμούς. Μάστορας σήμαινε παρακατιανός.

«Σ' ένα ταξίδι δούλευαν οι μαστόροι στὸ σπίτι μιᾶς κήρας.

— Μάνα, λέει ἡ κοπέλλα, ἥπιε ἀπ' τὸ κουβᾶν νερό, τὸ γομάρι.

— Καὶ τί πειράζει, δας ἥπιε, ἀπαντάει ἡ τρανή.

— Ἡπιε κι ἔνας μάστορας μωρό μάνα.

— Χῦστο γρήγορα...».

Τὸ φαι τὸ λιγοστὸ καὶ μὲ οἰκονομίᾳ νὰ γυρίσουν μὲ λεφτὰ στὸ χωριό. Μαγείρευαν καὶ ζύμωναν ψωμὶ μόνοι τους, ἀν στὴν συμφωνία μὲ τὸ νοικοκύρη δὲν κανόνιζαν καὶ φαῖ.

Γιὰ δλα ἔκανε κουμάντο ὁ πρωτομάστορας. Δὲν εἶναι τυχαῖο πὼς ἀπ' τοὺς λίγους ποὺ μποροῦσαν νὰ ἀμπαριάσουν τὸ σιτάρι τῆς χρονιᾶς εἶναι οἱ περισσότεροι πρωτομάστορες. Ἡ ἀγοραστική τους ίκανόττηα εἶναι δεῖγμα μιᾶς οἰκονομικῆς εὐρωστίας, παρ' ὅτι δούλευαν τὸ ἔδιο μὲ τοὺς ἄλλους καὶ μοιράζονταν στὰ ἰσια τὰ κέρδη.

Κάπου ἀλλοῦ θὰ βροῦμε τὴν ἀρχὴν τῆς δύναμής του.

Ο πρωτομάστορας ξεκινάει μὲ ἔνα μικρὸ κεφάλαιο. Κεφάλαιο ἐννοοῦμε τὰ ζῶα, τὰ ἐργαλεῖα, τὶς γνωριμίες μὲ τοὺς Τούρκους ἀγάδες καὶ δημογέροντες τῶν χωριῶν, τὰ χρήματα ποὺ κάλυπταν τὶς ἀνάγκες τοῦ ταξιδίου.

Πολλοὶ μαστόροι σήμερα μιλοῦν μὲ τὰ κειρότερα λόγια γι' αὐτούς. Ό φόβος δημιώς τότε νὰ μείνει κανεὶς ἔξω ἀπ' τὰ μπλούκια, χωρὶς δουλειά, μὲ λίγα λόγια νὰ καρακτηριστεῖ, ἀνάγκαζε τοὺς μαστόρους νὰ σκύθουν τὸ κεφάλι στὶς ἀνεξέλεγκτες πρωτοβουλίες του. "Οσοι τολμοῦσαν νὰ ἀντιπαραθέσουν ἄλλη γνώμη διώχνονταν καὶ τὸ κειρότερο δὲν βρίσκανε ἀλλοῦ δουλειά, γιατὶ

σκοντάφτανε στὶς συμφωνίες τῶν πρωτομαστόρων.

Στὰ κέρια του κρατοῦσε κάθε συμφωνία κρυφὴ καὶ φανερὴ πούκανε μὲ τὸ νοικοκύρη τοῦ σπιτιοῦ, τὰ δευτέρια τῶν λογαριασμῶν μὲ τὸ μπακάλη τοῦ τόπου καὶ τὸν ἔλεγχο πάνω στὸ κτίσιμο. Εἶχε ἀπεριόριστη δύναμη ἀφοῦ ἦταν οὲ θέση νὰ καρακτηρίσει τοὺς ἄλλους σὲ μαστόρους γιὰ τοῦχο (πρώτη κατηγορία) καὶ σὲ παρακεντέδες (γιὰ νταμάρια καὶ δεύτερες δουλειές) κι' ἂς ἦταν πολλὲς φορὲς ὁ ἔδιος κειρότερος τεχνίτης.

Μιὰ διαρκῆς καὶ ἀσίγαστη κοινωνικὴ κουφόθραση καρακτηρίζει τὶς σχέσεις πρωτομαστόρων καὶ μαστόρων. Σὲ μᾶς θὰ φτάσει μὲ μισόλογα γεμάτα πίκρα καὶ ἄφθονα ἀνέκδοτα ποὺ καυτηριάζανε τὴν λαϊμαργία τους στὴ μοιρασία.

Σὰν τὸ «τρεῖς πενήντα, ἐνενήντα, πᾶρε καὶ δέκα παραπάνω ἐπειδὴ δούλεψες πολύ».

Ἐκεῖνα τὰ χρόνια, προτοῦ ὀργανώθουν οἱ μαστόροι καὶ ἐπιβάλουν ἔνα ταχτικὸ ώράριο δουλειᾶς, δούλευαν δλόκληρη μέρα, «ἀπ' ἥλιο σ' ἥλιο», δπως ἔλεγαν.

«Ἔλιε μου, τί πολλάργησες, δὲν πᾶς νὰ βασιλέψεις, σὲ καταριέτ' ἡ ἀργατιὰ κι' οἱ ξενοδουλευτάδες». Ἔτοι ἄρχιζε ἔνα ἡπειρώτικο τραγούδι.

Δὲν ἔφτανε ἡ κούραση τῆς μέρας καὶ τὴν νύχτα φύλαγαν νούμερα γιὰ νὰ προσέχουν τὰ μουλάρια μὴ μποῦν στὰ ξένα κτήματα.

Θὰ ξαποστάσουν μόνο τὸ κειμώνα, μετὰ τὰ Νικολαβάρβαρα ποὺ ἀνηφορίζαν στὸ χωριό.

Κοντὰ στὸν 'Αγιάννη θὰ μοιράσουν

ὅτι ἀπόμεινε ἀπ' τὶς κρυφὲς συμφωνίες τοῦ πρωτομάστορα καὶ τὸ ξεκαθάρισμα τῶν λογαριασμῶν μὲ τὸ μπακάλη.

Βγάζοντας πρῶτα τὰ ίσχνὰ μερίδια τῶν παιδιῶν μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι δὲν ξέρουν καλὰ τὴν τέχνη, ὑστερα τὰ ἔξοδα τῶν ἐργαλείων τοῦ πρωτομάστορα (βαριά, λουστό, φτυάρια, κασμάδες), θὰ μοιραστοῦν σὲ ἵσια μερίδια, μάστορες καὶ ζῶα ὅτι περίσεψε.

"Αν κατάφερνε ὁ καθένας νὰ ξεχρεωθεῖ καὶ νὰ ἀμπαριάσει, ἥταν ὁ κα-

λύτερος τοῦ χωριοῦ.

Γιὰ τὰ ὑπόλοιπα ἔκανε κουμάντο ἡ γυναίκα στὸ χωρίο μὲ καμὰ γίδα πατορειά, ὅσπρια, τυρί, λίγο βούτυρο καὶ μπόλικο κρασί.

Αὐτὸ τὸ τελευταῖο ἔλαχιστη ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρη ἡ προσφορὰ τῆς ἀνήμπορης γιὰ κάτι περισσότερο γῆς θὰ τοὺς συντροφέψει μαζὶ μὲ τὰ κλαρίνα στὶς μεγάλες νύχτες τοῦ χειμώνα. Ξαπόσταμα ἀπ' τὸ χρόνο ποὺ πέρασε, κουράγιο γιὰ τὴν ἄνοιξη ποὺ θᾶρθη.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ:

Ν. Συστόμων: «Ἐπισκόπηση τῆς Νεοελληνικῆς Ιστορίας».

Κ. Μοσκώφ: «Π ίδεολογία τοῦ μεταπολιτικοῦ χώρου».

Κ. Βεργόπουλος: «Τὸ ἀγροτικὸ ξήτημα».

Ε. Σούρλα: «Ἴπειρωτικὰ Χρονικά - 1929».

Ο Σεβασμώτατος Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πιωγωνιανῆς καὶ Κονίτος Σεβαστιανός, σὲ ἐρωτήματα τοῦ περιοδικοῦ μας γιὰ τὰ προβλήματα τῆς ἐπαρχίας, μᾶς ἔστειλε τὴν παρακάτω ἐπιστολή:

Ἄγαπητοί μου,

Εὔχομαι καλὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἔργον σας, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἀρχίσετε. Λυποῦμαι, μόνον, διότι διὰ λόγους ὑγείας — ὑπερκοπώσεως — ἀδυνατῶ πρὸς τὸ παρὸν νὰ σᾶς ἀπαντήσω εἰς τὰ ἐρωτήματα τῆς ἐπιστολῆς σας.

Μετ' εὐχῶν

Ο Δρυϊνουπόλεως Σεβαστιανὸς
Κόνιτσα 17.3.76

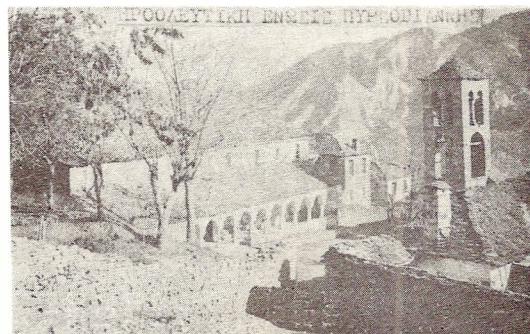
Ἐ μ βάσιμα - ἐπιταγὲς
μὲ τὴν σαφῆ διευκρίνηση γιὰ τὴν
ἴδουση τοῦ λαογραφικοῦ μουσείου
στὴν Πυρσόγιαννη:

ΓΚΟΥΝΤΗΝ ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ
ταμία Προοδευτικῆς Ἐνώσεως
Πυρσόγιαννη Ἰωαννίνων.

Ὑπεύθυνος συλλογῆς
λαογραφικοῦ ὑλικοῦ
ΦΛΙΝΔΡΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ
Πυρσόγιαννη Ἰωαννίνων.

"Ερευνα

ΟΧΙ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΕΣ ΣΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

‘Ο “Αγιος Νικόλαος

Ο ΠΕΡΙΒΟΛΟΣ του Αγίου Νικολάου πλακοστρώθηκε πέροι μὲ τοιμεντένιες λευκὲς πλάκες. Οἱ ύπεύθυνοι τῆς πρωτοβουλίας αὐτῆς ἔνα χρόνο μετὰ μὲ εἰλικρίνεια μᾶς δριολόγησαν ὅτι ἔκαναν λανθασμένη ἐκτίμηση στὴν ἐπιλογὴ τοῦ ύλικοῦ.

Ἐῆμαστε ύποχρεωμένοι νὰ ἀναφερθοῦμε στὴν παρουσία καὶ στὸ ἐνδιαφέρον δύο ἀρχαιολόγων ποὺ πάσχισαν κυριολεκτικὰ νὰ ἀποτραπεῖ ἡ πλακόστρωση. Ο Γιώργος Βελένης, ἀρχαιολόγος, ἐποκέφθηκε τὴν Πυρσόγιανη τὴν περίοδο ἐκείνη. Οἱ διαπιστώσεις του γιὰ ὅσα εἶδε εἶναι δυστυχῶς ἀπογοητευτικές.

Οἱ παλιοὶ μαστόροι - μᾶς εἶπε - σωστὰ χτίσαν τὴν ἐκκλησία του Αγίου Γεωργίου στὸν πάνω μαχαλὰ γιατὶ ἀποτελεῖ τὴν κορυφὴ τοῦ χωριοῦ. Ἀπὸ ἔνστικτο μάλιστα οἱ τεχγίτες τῆς ἔδωσαν τέτοια θέση, ὥστε νὰ φαίγεται ἀπὸ ὅλους τοὺς δρόμους ποὺ περνοῦνται καὶ καταλήγαν στὸ σημεῖο αὐτὸν καὶ νὰ ἀποτελεῖ ἔτσι ἐκτὸς ἀπὸ σημεῖο προσανατολισμοῦ καὶ ἔνα τέλος τῆς διαδρομῆς. Ἀκόμη ἡ παλιὰ τοιχοποιία του περίβολου του Αγίου Νικολάου δὲν ἔγινε τυχαῖα. Ἀποσκοποῦσε στὸ ν' ἀφήνει ἐλεύθερη τὴν θέα τῆς ἐκκλησίας στὸ ἀγγάντι. Στὸν παλιὸν “Αγιο Γεώργιο μάλιστα δὲν ύπάρχει οὔτε τοιχοποιία. Μαστόροι τεχγίτες μὲ βαθιὰ γγώση δργάγωσαν τὸ χῶρο ἀπλὰ καὶ μὲ σωστὲς ἀγαλογίες. Εἶχαν καταλάβει πώς ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ πολεοδομία εἶναι βραχιλένες ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ζωὴν χωρὶς πιέσεις καὶ καταναγκασμούς.

Σήμερα διαπιστώγει καγεὶς καταστρο-

φικὲς κατασκευὲς καὶ στὶς δυὸς ἐκκλησίες. Ο “Αγιος Γεώργιος φυλακίστηκε μὲ περίδολο ἀπὸ τοιμεντόλιθα καὶ καγκελόφραγμα ὕψους 1,50 μέτρου καὶ συγάμια παραφορτώθηκε μὲ δυὸς μαρμάρινα μνημεῖα, ἰδιαίτερα τὸ πρῶτο μπροστὰ στὴν εἰσοδο. Ή παλιὰ ἀπλωσὶα καὶ τὸ ἀγγάντι καταστράφηκαν καὶ δίπλα στὴ μαύρη πέτρα φυτρώνει ἀσχηματικὸ μάρμαρο καὶ τὰ τοιμεντόλιθα. Ή αἰσθητικὴ διμορφιά, τὸ ταίριασμα μὲ δῆλα τὰ σπίτια καὶ ἡ λιτότητα τῆς κατασκευῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἐξαφανίστηκαν. Μιὰ πλάκα ἀπὸ τοιμέντο στὴ βάση τοῦ καμπαναρίου του Αγίου Νικολάου καὶ ἔνα περίεργο εἰκόνισμα δίγουν τὸ τελειωτικὸ κτύπημα στὴν διμορφιὰ μᾶς ἐκκλησίας μὲ ζωὴ 200 χρόνων. Ἀνηφορίζοντας τὸ δρόμο ἀπὸ τὴν ἀσφαλτο πρὶν μπεῖς στὸ χωρὶς δυὸς καινούργια εἰκονίσματα δγκώδη καὶ ύπερ-

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τό πρωτοξεκίνημα τῶν μαστόρων

◆◆◆◆◆ Γράφτηκε ἀπὸ τὸ μάστορα Σταῦρο Τσούθαλη ◆◆◆◆◆

Ἄφοῦ τέλειωσα τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο καὶ πῆρα τὸ ἀπολυτήριο, ἔπρεπε νὰ φύγω ταξίδι μὲ τοὺς μαστόρους. Τὸ καλοκαίρι ὅμως δὲν ἔρχονταν στὸ χωρὶο κτίστες. Κατὰ σύμπτωση ὅμως ἐκεῖνο τὸ καλοκαίρι ἦρθε στὸ χωρὶο ἔνας ξάδελφος τῆς μάνας μου. Πήγε καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ μὲ πάρει καὶ μένα στὴ δουλειά. Συμφωνήσανε καὶ τὸ μηνιάτικο, 200 δραχμὲς τὸ μῆνα (τότε μὲ τὸ μῆνα τάπταρναν τὰ παιδιά). Χαρές ἐγώ, ποὺ θὰ πήγαινα ταξίδι καὶ θᾶβλεπα ἄλλο κόσμο. Ποῦ νὰ ἥξερα, ὁ δυστυχής, τί μὲ περίμενε. Μοῦ ἑτοίμασε καὶ μένα ἡ μάνα μου τὰ ροῦχα μου, ποὺ ἦταν μιὰ φανέλα ἐσωτερική, ἔνα βρακί, δυὸ πουκάμισα ἀπὸ ντρίλι, ἔνα παντελόνι ποὺ ἦταν ὅλο μπαλώμιατα γιὰ δουλειά, ἔνα ποὺ εἶχε λιγότερα γιὰ τὶς γιορτές, μιὰ γκυμζέλα (ἔνα εἶδος γιλέκου ποὺ κούμπωνε στὰ πλάγια). Τὴν εἶχε ράψει ὁ μακαρίτης Μπάσιος, ποὺ ἦταν ράφτης τότε στὸ χωρὶο. Τὸ ὄφασμα ἦταν ἀπὸ δίηπιτο, ποὺ ὄφαινε ἡ μάνα μου) καὶ ἔνα σουρτούκο (παλτὸ) ποὺ ἦταν ἀπὸ δίηπιτο, δυὸ τρία ζευγάρια τσιράπια. Γιὰ οκεπάσιματα εἶχα ἔνα ταλαγάνι, ποὺ τὸ ἔδωσε ἡ ἀδελφή μου Ἐλένη, τοῦ πεθεροῦ τῆς Κύρκα Κουραβέσην. Ἡταν κι αὐτὸς κοντούλης γέρος, εἶχε πεθάνει κι ἐγὼ πῆρα τὸ ταλαγάνι. Εἴπαμε τὸ ταλαγάνι, τὸ μισιό, τὸ σάϊσμα ἀπὸ τὸ σπί-

τι καὶ μιὰ βελετζούλα, ποὺ εἶχαμε στὸ σπίτι.

Τέλος ἦρθε ἡ μέρα, ποὺ θὰ φεύγαμε. Πολὺ πρωῗ μὲ ξύπνησε ἡ μάνα μου. Ντύθηκα τὰ καλά μου, ἔκανα τὸ σταυρό μου στὸ εἰκόνισμα καὶ ξεκινήσαμε. Φίλησα τὸν ἀδελφό μου καὶ τὶς ἀδελφές μου. Ἡ μάνα μου θὰ μὲ ξεπροβοδοῦσε μέχρι τὸ Βαθύλακο. Ἡταν καὶ ἡ γυναίκα τοῦ πρωτομάστορα. Εἶχε καὶ ἔνα γάιδαρο ποὺ φορτώσαμε τὰ ροῦχα μου. Αὐτὸς δὲν εἶχε τίποτα, γιατὶ τὰ πράγματά του τὰ εἶχε στὸ χωρὶο, ποὺ δούλευαν. Εἶχε φέρει τυρὶ καὶ μαλιὰ γιὰ τὸ σπίτι τους. "Ετοι γινότανε τότε. "Ἐρχονταν ἔνας στὸ χωρὶο ἀπὸ τὴν παρέα καὶ ἔφερνε ὅτι χρειάζονταν. Ἐκεῖ στὸ Βαθύλακο ἡ μάνα μου μὲ φίλησε καὶ μοῦ ἔδωσε τὴν εὐχή τῆς καὶ μοῦ ἔβαλε μιὰ δραχμὴ στὴν πέτρα, νὰ τὴν πάρω καὶ νὰ είμαι γερός, σὰν τὸ μέταλο τῆς δραχμῆς καὶ σὰν τὴν πέτρα. Μὲ ἔβαλε καὶ καβάλα στὸ γάιδαρο δ ἀρχιμάστορας, ὃσπου οκαπετίσαμε πίσω ἀπὸ μιὰ ράχη, γιὰ νὰ μὴ μᾶς βλέπει ἡ μάνα μου καὶ μετὰ μὲ κατέβασε. Ἡ καῦμένη ἡ μάνα μου κάρηκε, ποὺ μ' ἔβαλε καβάλα καὶ δὲν θὰ κουραζόμουνα. Ποῦ νά ἔερε ἡ κακομοίρα, τί μὲ περίμενε. Κι ἀπὸ δῶ ἀρχίζει ἡ Ὀδύσσειά μου.

Φτάσαμε τὸ βράδυ σκεδὸν στὴν Κόνιτσα. Πήγαμε στὸ κάνι τοῦ Κούσιου.

‘Ο μάστορας πήρε κρεβάτι νὰ κοιμηθεῖ. ’Εγὼ στρωματόσαδα. ”Εστρωσα τὰ ροῦχα μου καὶ ξάπλωσα, ἀφοῦ πρῶτα δείπνησα πίτα ποὺ εἶχα ἀπ’ τὸ χωριό. ”Ητανε ἔνα μεγάλο δωμάτιο. Τὴν νύχτα, δὲν ξεύρω τί ὥρα ἦταν, ἥρθαν καὶ Τοάμηδες λαδάδες. Αὐτοὶ ἦταν Ὁθωμανοὶ καὶ εἶχαν ζῶα καὶ πήγαιναν λάδι στὰ χωριά. Ξαπλώσαν κι αὐτοὶ συνέχεια μὲ μένα. Αὐτοὶ βρωμούσανε σὰν σκυλιὰ ψόφια. Βρωμούσανε τὰ πόδια τους, τὰ ροῦχα τους. Δὲ μπόρεσα νὰ κλείσω μάτι δῆλη τὴν νύχτα. Σηκώθηκα, πήρα τὰ ροῦχα μου καὶ βγῆκα ἔξω στὴν αὐλή. ”Ηταν καὶ τὰ ἄλογά τους ἐκεῖ, ἀλλὰ πιὸ πολὺ βρωμοῦσε μέσα, παρὰ ἐκεῖ. Κακοξημέρωσα. Τὸ πρωΐ σηκώθηκε καὶ ὁ ἀρχιμάστορας, φορτώσαμε τὰ ροῦχα μου καὶ ξεκινήσαμε. Τοῦ εἶπα τὴν περιπέτειά μου καὶ γέλασε.

Πήραμε τὸ δρόμο γιὰ τὰ Πωγώνια. Δούλευαν πολλοὶ δίκοι μας ἐκεῖ. ”Ετοι ἦταν τότε. Μᾶς ξεπροβόδιον μέχρι τὸ Βαθύλακο, κάτω στὴν ποταμιά. Γυρίζοντας οἱ γυναῖκες γιὰ τὸ χωριό, παίρναν κόρτα πράσινα. ”Αν ἦταν χειμῶνας, παίρναν κέδρα ἢ πουρνάρια, ποὺ εἶναι πράσινα δῆλο τὸν καιρό, ἀλλὰ ἐπρεπε νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ πάνω μέρος τοῦ δρόμου, γιὰ νὰ γυρίσουν γρήγορα οἱ νοικοκυραῖοι, καὶ τὰ ἔβαζαν στὸ ἀνώφλι τῆς πόρτας τοῦ σπιτιοῦ. ”Αλλὰ πρὶν ξεκινήσουν γιὰ τὸ ταξίδι, γίνονταν τὰ μπλούκια. Εἶχαν τὸν πρωτομάστορα κι ἔπαιρνε κι ἄλλους. ”Αλοίμονο νὰ μὴν ἦτανε κανένας καλὸς μάστορας. Πήγαινε κοντά στοὺς ἄλλους καὶ τὸν ἔτρωγε τὸ νταμάρι. Τὴν ἡμέρα, ποὺ θὰ ξεκινήσουν, τὸ πρωΐ, καὶ προπαντὸς στὸ σπίτι τοῦ πρωτομάστορα θὰ κάνανε τραπέζη

φασολάδα, μπακαλιάρο. Μαζεύονταν ἄλλο τὸ μπλούκι, ποὺ θὰ πήγαιναν μαζί, φωνάζαν καὶ τὸν παπᾶ νὰ εὐλογήσει τὸ τραπέζι καὶ ἀφοῦ τρώγαν, φορτώναν τὰ μουλάρια ἢ γαϊδούρια καὶ τοὺς ρίχναν στὰ καπούλια ἔνα μιαστραπᾶ κρασί. Αὔτὸ τὸ κάναν γιὰ γοῦρι καὶ νὰ μὴν παίρνει ἀπὸ μάτι τὸ μπλούκι ποὺ ξεκινοῦσε. ”Οσοι σπίτια εἶχαν ἄνδρες καὶ πήγαιναν ταξίδι, αὐτοὶ τὰ βολεύανε τὰ σπίτια τους. ”Εστελναν λεφτά, ἀμπάρια· ζαν τὸ νέννημα τῆς χρονιᾶς. Τὸ χειμῶνα φέρναν οἱ Βλάχοι ἀπὸ τὸ Ντέντοικο μὲ τὰ καραβάνια στάρι ἀπ’ τὴν Μακεδονία. ”Ηταν ὅμως καὶ κῆρες γυναῖκες μὲ οἰκογένειες μεγάλες, ποὺ δὲν εἶχαν οτὸν ἥλιο μοῖρα. Τόπαιρναν τὸ στάρι μὲ τὴ σακούλα καὶ ἀλοίμονον, πῶς νὰ ξεκινάσει αὐτὸς ὁ κόσμος· καὶ δὲν ἦταν λίγοι στὸ χωριό. Θυμάμαι ποὺ λέγαν οἱ γυναῖκες πῶς κλείστηκε τὸ τάδε σπίτι. ”Εννοοῦσαν πῶς δὲν εἶχαν ψωμὶ νὰ φάνε καὶ ἔπαιρναν μιὰ - δυὸ γυναῖκες ἔνα σακὶ καὶ περπατοῦσαν στὰ σπίτια, αὐτὰ ποὺ εἶχαν, καὶ τοὺς μάζευαν ἀλεύρι, ἀλλὰ δὲν μαρτυροῦσαν, ποιό σπίτι πεννοῦσε. Αὐτὰ γίνονταν, ὅταν ἦταν βαρὺς χειμώνας. Γιατὶ μόλις ἔπαιρνε ὁ Μάρτις, πήγαιναν καὶ δούλευαν στὶς Αμερικάνες προπαντός. Γιατὶ αὐτὲς δὲν δούλευαν, τοὺς ἔστελναν οἱ ἀντρες τους ἀπ’ τὴν Αμερικὴ καὶ πλήρωναν γυναῖκες νὰ σκάψουν τὰ ἀμπέλια τους καὶ τὰ χωράφια τους. Κράτησε ἀναγνώστη τὴν ἀναπονούσου, τί πληρωμὴ τοὺς ἔκαναν. Δούλευαν οἱ καύμένες οἱ γυναῖκες ἀπ’ τὸ πρωΐ ὡς τὸ βράδυ καὶ τὸ μεροκάμιτο ἔνα καρβέλι ψωμὶ καὶ ἔνα πιάτο φασούλια, νὰ φάει ἡ δύστυχη γυναίκα μὲ τὰ

61

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

“Ολοι ἀγαπᾶμε τό χωριό ἀλλὰ αὐτὸ πεδαίνει

ΣΚΕΨΕΙΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΛΥΣΕΙΣ

Τὸ περιοδικό μας στὴν προσπάθειά του νὰ παρακολουθήσει ἀπὸ κοντὰ τὰ προβλήματα τοῦ χωριοῦ πρότεινε στὰ διοικητικὰ συμβούλια τῆς κοινότητας τοῦ συλλόγου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς μιὰ ἀνοικτὴ συζήτηση.

Τὸ ἀπόγευμα στὶς 18 τοῦ Γενάρη συγκεντρωθήκαμε στὸ κοινοτικὸ γραφεῖο δέκα νέοι ποὺ συμμετέχουν στὴ σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ μαζὶ μὲ τὸν Πρόεδρο τῆς κοινότητας Διονύση Περώνη, τὸν ἀντιπρόεδρο Ἀπόστολο Ζυγολόμπη, τὸν πρόεδρο τοῦ συλλόγου Γιώργο Δούκα, τὸν γραμματέα τοῦ συλλόγου Σωτήρη Λώλη, τὸν ταμία Τάκη Γκουντῆ, τὸν ἀντιπρόεδρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς Δῆμο Φλίνδρη καὶ τὸν γραμματέα τῆς κοινότητας Γιάννη Βαζούκη.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΠΕΡΩΝΗΣ: Σᾶς εὐχαριστοῦμε ποὺ ἔρθατε νὰ μᾶς κουβεντιάσετε. Ἐμεῖς θὰ βοηθήσουμε τὸ περιοδικὸ μὲ ὅλη τὴν καρδιά μας. Πρώτη φορὰ γίνεται αὐτὸ νὰ γυρίσουν γέοι ἀγθρωποι νὰ κυττάξουν τὸ χωριό. Εἴμαι συγκινημένος ἀπὸ τὸ ἔνδιαφέρον ἡς.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΟΥΚΑΣ: ‘Ο σύλλογος θὰ σᾶς ὑποστηρίξει καὶ θὰ συνεργαστεῖ μαζί σας. Δὲν τὸ περιμέναμε αὐτὸ ποτέ. Πιστεύαμε ὅτι εἴχαμε ἐγκαταλειφθεῖ στὴν τύχη μας. Μούρχονται δάκρυα στὰ μάτια. Ἐκ μέρους τοῦ συλλόγου σᾶς εὐχαριστῶ. Δὲν μπορῶ νὰ συγεχίσω ἄλλο. Μπράβο σας.

Δ. ΠΕΡΩΝΗΣ: ‘Απ’ ὅτι δῆλοι σας ξέρετε ἡ κοινότητα δὲν ἔχει πόρους. Στὴν πραγματικότητα οἱ πόροι της φτάγουν τὶς 60.000 δρχ. Γιαυτὸ τὸ λόγο δὲν μπορεῖ νὰ

κάνει τίποτα χωρὶς ἐπιχορήγηση τοῦ νομαρχειακοῦ ταμείου. Τὰ ἔσοδα δὲν καλύπτουν καλὰ - καλὰ οὖτε τὶς ἀνάγκες της, ὅπως τὰ ἔξοδα τοῦ γραμματέα, ἔξοδα παραστάσεως καὶ ἄλλες μικροανάγκες.

Τὸ μεγαλύτερο καὶ οὖσιαστικῆς σημασίας γιὰ τὴν παραπέρα ἐπιβίωση τοῦ χωριοῦ πρόσθιημα εἶναι οἱ δρόμοι. ‘Αγ δὲν μπορέσουμε νὰ φτιάξουμε δυὸ δρόμους, τὸ χωριὸ δὲν πρόκειται νὰ πάει μπροστά. Οἱ δρόμοι θὰ ἔξυπηρετήσουν δύσους θέλουν νὰ φτιάξουν τὰ σπίτια τους. ‘Η ἀκρίδεια καὶ ἡ δυσκολία στὴ μεταφορὰ τῶν ὑλικῶν οἰκοδόμησης τοὺς κόθει τὰ χέρια. ‘Ο ἔνας θὰ ξεκινήσει ἀπ’ τὸ ξενοδοχεῖο στὸν Ἀγιώρη μπροστά ἀπ’ τὸ σχολεῖο καὶ θὰ φτάνει στὴν Κολόγαιαν. ‘Ο ἄλλος μπροστά ἀπ’ τοῦ Τάκη Ματσορᾶ καὶ τὸ ίατρεῖο κάτω ἀπ’ τοῦ

Θωμᾶ Παπακώστα ώς του Γιώργου Δούκα, θὰ φτάνει στή ράχη καὶ ἀπὸ ὕετον "Α." - Θαγάση.

ΑΠΟΣΤ. ΖΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: Γιὰ τὸν πρῶτο δρόμο ἔξασφαλίσαμε πίστωση 300.000 δρχ. γιὰ τὸν δεύτερο 40.000 δρχ. ἀπὸ ὑποσχέσεις χωριαγῶν. "Ἄς γίγουν τημητικά, φέτος ἐκατὸ μέτρα του χρόγου, διακόσια: σημασία ἔχει γὰ λείψουν τὰ χαλάσματα καὶ γὰ βοηθηθοῦν δσοι θέλουν γὰ φτιάξουν τὰ σπίτια τους.

Νὰ γίνει προσπάθεια γὰ ἀγοραστοῦν ἀπὸ τὸ σύλλογο τὰ Βαζουκάδικα πίσω ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο καὶ γὰ ισοπεδωθοῦν. Στόχος μας εἶναι ἡ ἐπέκταση του ξενοδοχείου καὶ προσωρινὰ διὰ γίνει χῶρος παρακαρίσματος.

ΣΩΤ. ΛΩΔΗΣ: Εἶγαι ἀλήθεια πολλοὶ θέλουν γὰ προσφέρουν. "Οταν ὅμιως ὁ πρόεδρος ἔφερε τὴ μπολυτόζα γὰ ἀνοίξει πέρασμα στὴ Σλύδιανη ἐγὼ τὸν ἄφησα γὰ περάσει ἀπὸ τὸ σπίτι μου, ὁ ἄλλος ὅμιως τὸν σταμάτησε γιὰ ἔνα μέτρο. Θέλω γὰ σᾶς πᾶ, χωρὶς συμπαράσταση καὶ κατανόηση ἀπὸ δῆλους δὲν μπορεῖ οὔτε δ σύλλογος, οὔτε ἡ κοινότητα γὰ κάνουν τίποτα.

ΤΑΚΗΣ ΓΚΟΥΝΤΗΣ: "Αγ γίνουν οἱ δρόμοι σήμερα, αὔριο τὰ πεζούλια καὶ ἡ πλατεῖα, τὸ χωριό θὰ πάρει ἄλλη ὅψη.

ΑΠ. ΖΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: "Η Σλύδιανη πρέπει γὰ σταμάτησε γάνγι, ἔστια μέλυνσης. Μαζεύει δλα τὰ νερὰ ἀπὸ τὸ γκασιδίκιο καὶ ἀσχημίζει τὸ πιὸ κεντρικὸ σημεῖο του χωριού.

ΔΗΜΟΣ ΦΛΙΝΔΡΗΣ: Μὲ τους δρόμους θὰ μᾶς δοθεῖ ἡ δυνατότητα γὰ στηρίξουμε δὲ τι μποροῦμε καὶ γὰ κάγουμε γέα καλυτερίμα ἡ πεζούλια.

Δ. ΠΕΡΩΝΗΣ: Οἱ ἀνάγκες μας εἶγαι πολλὲς καὶ οὔτε τελειώγουν. Μᾶς λείπονται

ἀκόμα καὶ τὰ ἐργατικὰ χέρια. Δὲ μέσουν νέοι ἀνθρώποι στὸν τόπο μας. Προσπαθοῦμε γὰ κρατήσουμε μὲ τὰ δόντια τὸ χωριό.

Νά, τώρα δὲν ἔχουμε γιατρό. Τὸ ζηπουργεῖο ἀπαντάει ὅτι ἀν βρεθεῖ γιατρούς ποὺ γὰ θέλει νάρθει στήν Πυρσόγιανη, σὲ 24 ὥρες θὰ μᾶς τὸν στείλουν. Δὲν μποροῦν ὅμιως γὰ ὑποχρεώσουν κανένα γιατί εἶναι ὀρειγόν καὶ παραμιεθόριο χωριό. Προσωριγὰ μᾶς ἔξυπνητεῖ ὁ στρατιωτικὸς γιατρὸς τῆς Βούρμπιανης. Καὶ γὰ σκεφτεῖτε, ἔχουμε δικό μας νοσοκομεῖο.

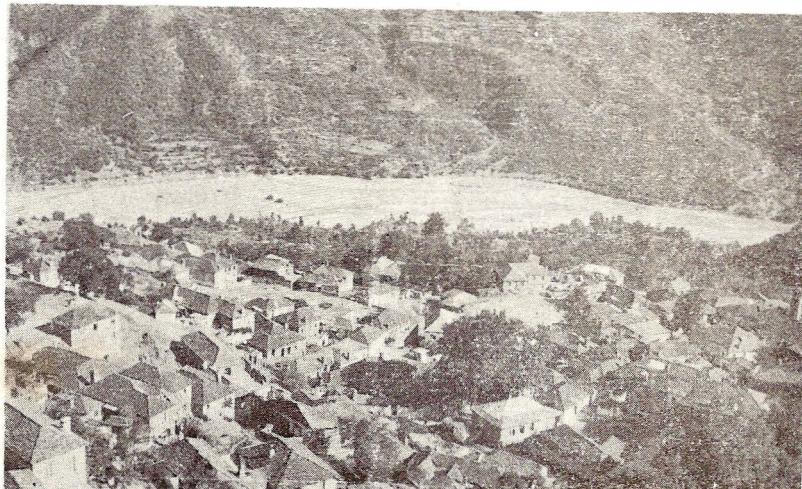
Σ. ΛΩΔΗΣ: Ό σύλλογος ἔκανε μὲ δικά του ἔξοδα καὶ δωρεές τὸ νοσοκομεῖο ποὺ δεύτερο δὲν ὑπάρχει στήν περιοχή μας. Εύρυχωρο, μὲ πολλὰ δωμάτια καὶ σχετικὴ ἐπάγρωση. Τί ἄλλο γὰ κάνουμε γιὰ γὰ μᾶς φέρουν γιατρό;

Α. ΖΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: Δὲν μᾶς προσέχουν. "Οσο γιὰ τὶς ἀνάγκες μας, ὅρεξη νάχετε γὰ μᾶς ἀκούντε. Τὰ ἔσοδά μας εἶναι δεκάρες. Τὸ δάσος προσωριγὰ δὲ δίνει τίποτα. Κάγαμε διαχειριστικὴ ἔκθεση γιὰ γὰ κόψουμε δέξια καὶ πεῦκο. Περιμένουμε.

Δ. ΠΕΡΩΝΗΣ: "Ο δασικὸς δρόμος μέχρι τὸ Βουγὸ εἶναι 15 χιλιόμετρα. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ 5 εἶναι σὲ καλὴ κατάσταση καὶ ἡ σχετικὴ ἔργα ἀντιστήριξης. Ό διευθυντὴς δασῶν μᾶς ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ βοηθήσει γὰ γίνει. Χωρὶς τὸ δασικὸ δρόμο ἀποκλείεται γὰ γίνει συστηματικὴ ξύλευση.

Γ. ΔΟΥΚΑΣ: Δὲν εἶγαι μόνο αὐτὸς ὁ δρόμος. Χρόνια μᾶς λένε ὅτι θὰ ἀσφαλτοστρώσουν τὸ τμῆμα ἀπὸ τὸν "Αγιάνη μέχρι τὸ Πληγάτι. Υπάρχει μάλιστα καὶ πίστωση ἀπὸ τὶς ιταλικὲς λεγόμενες ἐπαγορούσσεις. Πλέανε ἀμικοχάλικο καὶ μερικὲς γέφυρες πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια. "Τσερα δλα πάλι σταμάτησαν. Τριάγτα χρόνια περιμένουμε καὶ ποῦ εἰστε ἀκόμα.

”Αποψη
τῆς
Πυρσόγιαννης

Τ. ΓΚΟΥΝΤΗΣ: Ό παρακαμπτήριος ἀπ' τὸ χωρὶδι μέχρι τοὺς Μύλους ποὺ βρίσκει τὴν ἐθνικὴ δόδο εἶναι τὸ μεγάλο μας αἴτημα. Πιστεύω πώς μόνο ἂν γίνει αὐτὸς δ δρόμος θὰ μπορέσουμε νὰ συγκρατήσουμε τὴν Πυρσόγιαννη ἀπὸ τὸν κατήφορο.

Δ. ΦΛΙΝΔΡΗΣ: Χρειάζεται τεχνικὰ ἔργα ὁ παρακαμπτήριος γιατὶ ἔχει πολλὲς στροφὲς καὶ συγαντάει πολλὰ λακούρια. Πρέπει νὰ ρίξουμε ὅλο τὸ βάρος μας κι ἀς βοηθήσουμε δῆλοι στὴν προσπάθειά μας αὐτῷ.

Γ. ΔΟΥΚΑΣ: Ό σύλλογος βοηθᾷ παντοῦ. Ξωρὶς αὐτὸν θέλμασταν ὅπως πρὶν τὸν πόλεμο. ”Ο, τι ἔργο ἔγινε δφείλεται στὸ σύλλογο. Οἰκονομικὰ βρίσκεται σὲ καλὴ κατάσταση. Ἐνισχύουμε τὴν κοινότητα γιατὶ αὐτὴ ἔχει τὴν πρωτοβουλία στὶς ἀποφάσεις.

Σ. ΛΩΛΗΣ: Ἐκεῖνο ποὺ ἐπιθάλλεται γὰρ γίνει εἶναι νὰ ξεφύγει ὁ σύλλογος καὶ λίγο ἀπ' τὸ καταστατικὸ ποὺ ἔγινε πρὶν πενήντα χρόνια. Ἀγαγεώθηκε βέναια σὲ μερικὰ ἅρθρα ἀλλὰ ἡ ἐφταστία τὸ ἔφτιαζε ὅπως ἥθελε, δηλαδὴ στὰ μέτρα της. Τὸ νέο καταστατικὸ δυσκόλεψε τὶς προοπτικὲς τοῦ συλλόγου.

Πρέπει ἀκόμα γὰρ βοηθήσουμε τὰ παιδία ποὺ σπουδάζουν γιὰ νὰ γυρίσουν κάποτε γὰρ ρίξουν μιὰ ματιὰ βοήθειας στὸ ρημαγγένιο τόπο μας. Τοὺς ἔχουμε καὶ μᾶς ἔχουν ἀγάγη.

Τ. ΓΚΟΥΝΤΗΣ: Αυπᾶμαι ποὺ τὸ λέωνις ὅπλο πολλὰ χρόνια εἶχε θιγεῖ αὐτό, ἀλλὰ δὲν δέχτηκαν. Μάλιστα, ὁ Μηχάλης Κουλούρης εἶχε προτείνει, πρὸς τὸ παιονό του, νὰ μπει ὁ σκοπὸς αὐτὸς στὸ καταστατικό.

Δ. ΗΕΡΩΝΗΣ: Θάταν εὐχῆς ἔργο σὲ κάθε πόλη νὰ γίνει σύλλογος τῶν χωριανῶν μας γιὰ νὰ ἐπικοινωνοῦμε σωστότερα καὶ καλύτερα.

Σ. ΛΩΛΗΣ: Συγκεκριμένα ὁ Φρόντζος θέλησε γὰρ κάνει σύλλογο στὰ Γιάννενα κι ἔφτιαξε ἔνα καταστατικό. ”Οταν κάλεσε τοὺς Πυρσογιαννίτες πῆγαν τὴν πρώτη φορὰ καμὶα σαρανταριά. ”Οταν τοὺς ξανακάλεσε γὰρ ὑπογράψουν πῆγαν μόνο τρεῖς. Ἐγὼ πῆγα σὰν γραμματέας τοῦ συλλόγου ἀπ' τὸ χωρὶδι. ”Ο Φρόντζος ὑποσχέθηκε γὰρ νοικιάσει γραφεῖα μὲ δικά του ἔξοδα. Οἱ χωριανοί, χωρὶς βέβαια γὰρ ξέρω τοὺς λόγους, δὲν θέλησαν.

Δ. ΦΛΙΝΔΡΗΣ: Μήπως υπάρχει κα-
μια άλλη έκδοσή και δέν τὸ ξέρουμε;

ΜΕΝ. ΤΖΑΦΟΣ: "Οχι, δέν συμβαίνει
κάτι τέτοιο.

Σ. ΛΩΛΗΣ: Η διάσπαση μᾶλλον προ-
νήλθε άπό άλλους. Οι χωριαγοι είπαν νὰ βά-
λουν τὸν Γιάννη Γαλάνη πρόεδρο και λέγε-
ται, χωρίς νάμαι σίγουρος, πώς εἶπε δῆθεν
ὅ Φρόγγζος: «Ποιός εἶναι αύτος ὁ Γαλά-
νης». Αυτὰς ἔγιναν κι αυτάς ξέρω.

Α. ΖΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: Άγεξάρτητα άπ'
δι, τι ἔγινε στὰ Γιάννενα δέν πρέπει νὰ ά-
ποθαρρυνθοῦμε. Πρέπει σὲ κάθε πόλη ποὺ
εἶναι δικοί μας νὰ γίνουν πυρήνες γιὰ τὸ
καλύτερο τοῦ χωριού μας.

Σ. ΛΩΛΗΣ: Η μεγαλύτερη άδράνεια
παρατηρεῖται στὴν Καρδίτσα. Κάποτε ἦ-
παροικία αὐτὴ μᾶς ἔθλεπε μὲ περισσότερο
ἔνδιαφέρον. Δέν εἶναι μόνο τὰ λεφτά. Χρει-
αζόμαστε περισσότερο τὴν ἡθική τους συμ-
παράσταση, ἔνα τηλεγράφημα, μιὰ άλλη-
λογραφία. Θέλουμε δχι μόνο τὰ λεφτά, άλ-

λὰ καὶ νὰ τοὺς κινήσουμε τὸ ἔνδιαφέρον
γιὰ τὸ ἴδιο τὸ χωριό.

Γ. ΔΟΥΚΑΣ: "Εγα ἄλλο θέμα ποὺ δὲν
ξέρουμε ποὺ βρίσκεται εἶναι τὸ κτῆμα στὴν
Αθήνα. Μᾶς δίγουν 480 δρχ. τὸ μήνα ἀπ'
τὸ ἐνοίκιο τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ οἰκόπεδο βρί-
σκεται στὸ Μπογιάτι και ἡ περιοχὴ ἔχει
ἐξέλιξη.

Θ. ΒΑΛΤΑΣ: Ό σύλλογος στὴν Αθήνα
πρότεινε νὰ πουληθεῖ τὸ κτῆμα καὶ νὰ ἀ-
γοραστεῖ ἕνα διαμέρισμα γιὰ γραφεῖα. Τὸ
ἐνοίκιο, περίπου 2.000 δρχ., θὰ τὸ στέλ-
νει στὸ σύλλογο τοῦ χωριού.

Δ. ΠΕΡΩΝΗΣ: Πάντως ἀν πουληθεῖ τὸ
κτῆμα ἡ δχι, εἶναι θέμα γεγονής συγέλευ-
σης.

Α. ΖΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: Σημασία ἔχει νὰ
πάρει ὁ σύλλογος πρωτοδουλίες και νὰ δη-
μιουργήσει δυνατότητες τέτοιες ποὺ νὰ ἐγ-
διαφέρονται και νὰ συμμετέχουν δῆλοι οἱ
χωριαγοι και ἀδῶ και στὶς παροικίες.

Πυρσόγιαννη 18 τοῦ Γενάρη '76

ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΕ ΙΤΕ ΜΑΖΙ ΜΑΣ

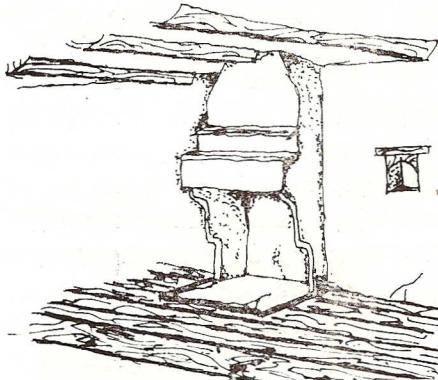
Απὸ τὸ ἐπόμενο τεῦχος μας, τὸ ΑΡΜΟΛΟΪ ἐγκαινιάζει μιὰ στήλη γιὰ τοὺς
ἀναγγωτες του μὲ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ — ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ, ποὺ ἀφοροῦν διάφορα θέματα
τῆς περιοχῆς μας.

Οι ἀναγγωτες μας μποροῦν νὰ γράφουν ἀδίστακτα γιὰ κάθε θέμα, ποὺ γομί-
ζουν δὲ τὶς μὲ τὶς ὑποδείξεις τους και τὶς προτάσεις, θὰ βοηθήσουν στὴν ἐπίλυση προ-
βλημάτων ποὺ ἀφοροῦν τὰ χωριά μας και τὶς παροικίες.

Δεχόμαστε καλόπιστα τὶς ἀπόψεις ποὺ δὲν ἔχουν υστερούσια και προσωπικὴ
ἀντιπόθετα. Σᾶς περιμένουμε...

ΤΟ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΙΚΟ ΣΠΙΤΙ

...“Ο μάστορας δημιουργοῦσε
ἀπλὰ κι ἀθόρυβα στὴ βάση τῶν
πραγματικῶν ἀναγκῶν)...

Τὸ τοπίο καὶ τὸ κλίμα τοῦ τόπου ἔχουν διπλὴ ἐπίδραση στὰ δημιουργήματα τῆς ἡνώνυμης ἀρχιτεκτονικῆς. Ἡ πρώτη εἶναι ἄμεση: τὸ τοπίο εἶναι ὁ φυσικὸς χῶρος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα τὸ μέσο μὲ τὸ διπολο ἀντιλαμβανόμαστε κάθε δημιουργημα. Ἡ δεύτερη ἐπίδραση εἶναι ἔμμεση: ὁ ἀνώνυμος τεχνίτης ἐπηρεάζεται στὸ ἔργο του ἀπὸ τὸν φυσικὸ χῶρο καὶ τὸ κλίμα μέσα στὸ διπολο ζεῖ.

Στὴν ἡνώνυμη ἀρχιτεκτονικὴ τὸ κάτιον πράγμα παίρνει τὴν σωστή του θέση στὸ χώρο καὶ τὸ σύνολο ισορροπεῖ.

Κοινὸ γνώρισμα δλων τῶν ἔργων τῶν παλιῶν μαστόρων εἶναι ὁ σεβασμὸς γιὰ τὶς ιοπικὲς συνθῆκες καὶ αὐτὸ δρεί-λεται στὸ δτὶ ἡ τέχνη τους εἶναι ἀπλή, ὅπως καὶ οἱ ἴδιοι. Στὴν ἀπλὴ ὅμως ἀντιμετώπιση τῆς δουλειᾶς τους κρύβονταν μιὰ ἀπίστευτη συχνά, σοφία, ἀποτέλεσμα τῆς πείρας καὶ τῆς παράδοσης. Τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετώπιζε ὁ ἀνώνυμος τεχνίτης ἐπιλύονταν μὲ τὸν

ιπὸ ἄμεσο τρόπο. Ἡ οἰκονομία στὴν ἔκφραση ποὺ συναντᾶμε εἶναι ἀπίστευτη κωρὶς νὰ σημαίνει ὅτι εἶναι στεγνή. Ὁ μάστορας δημιουργοῦσε ἀπλὰ καὶ ἀθόρυβα, στὴ βάση τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν. Τὰ ἔργα του δὲν προέρχονταν ἀπὸ κανένα σχεδιαστήριο ἀλλὰ χαράζονταν ἐπὶ τόπου, μὲ μόνο μέτρο τὸν ἀνθρωπο καὶ τὶς ἀνάγκες του.

Τὸ φυσικὸ περιβάλλον καὶ ἡ παρά-

ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΜΑΣΤΟΡΟΙ:

Ἄνδρέας Παπαγεωργίου,
Τάκης Γκουντῆς
Γιάννης Γκόρτσος
Σταύρος Τσούβαλης
Χρῆστος Ντόθας

Ἀπόστολος Βαλτᾶς
Γιάννης Χρυσάφης
Ἀπόστ. Ζυκολόμπης
Διονύσης Περώνης

δοση δημιουργοῦν ἔνα μόνιμο πλαισίο μέσα στὸ δόποιο κινεῖται ὁ ἀνώνυμος μάστορας, κατὰ τρόπο ἀπλό, δχι ὅμως καὶ ἀπλοϊκό, χρησιμοποιῶντας ὑλικὰ ποὺ συνήθως βρίσκονται ἐπὶ τόπου. Στὴν "Ηπειρο" ὅπου τὸ φῶς εἶναι πιὸ λίγο καὶ συνεπῶς πιὸ μουντό, ἡ ὑγρασία συχνὰ μεγαλύτερη, τὸ τοπίο πιὸ τραχὺ καὶ μὲ μεγαλύτερη ποικιλία, οἱ κατασκευὲς εἶναι πιὸ «κτιστὲς» ἀπ' ὅ,τι στὰ νησιά, οἱ ἐπιφάνειες πιὸ ἀδρὲς (πέτρα, πλάκες) καὶ τὰ χρώματα πιὸ μονότονα. Τὰ ὑλικὰ εἶναι τοπικῆς προέλευσης καὶ ἔτοι ἔχουν ἄμεσο ἀποτέλεσμα στὴν ἐνότητα καὶ τὸν τοπικὸ χαρακτήρα τῆς κάθε περιοχῆς.

Τὰ νταμάρια τῆς Πυρούγιαννης, εἰδικότερα τῆς Κράπας δὲν φημίζονται γιὰ τὴν πέτρα τους. Γιαυτὸ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, κτισμένη στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα, παρουσιάζει σήμερα ἐπικίνδυνες ἀλλοιώσεις στὴν πέτρα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν χωματόπετρα τῆς Κράπας, οἱ ποταμίσιες πέτρες ἀπ' τὰ νταμάρια τῆς Καστάνιανης ἄφησαν καλύτερες καὶ πιὸ στέρεες κατασκευές. Ἡ Στράτιουνη καὶ ἡ Μόλιστα ἔχουν καλύτερη πέτρα καὶ πιὸ καθαρή.

Ἡ ἔλλειψη ἐνὸς ὑλικοῦ ὄδηγει στὴν ἀντικατάστασή του ἀπὸ ἄλλο. "Ετοι δημιουργοῦνται οἱ θολωτὲς λίθινες κατασκευὲς στὰ νησιά, ὅπου ὑπάρχει ἔλλειψη ξύλου, ἀκόμη καὶ στὴ σκεπή.

Στὰ χωριά μας καὶ στὴ Μακεδονία ἰδιαίτερα, δχι μόνο οἱ στέγες, οἱ ξυλοδεσιὲς τῶν τοίχων καὶ οἱ σκάλες μπορεῖ νὰ εἶναι ξύλινες, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρες ἐσωτερικὲς διακοσμήσεις γίνονται μὲ ξύλινες ἐπενδύσεις.

Τὸ ἀναγκαῖο καὶ τὸ ἀπαραίτητο,

φτιαγμένο μὲ μαστοριὰ καὶ μεράκι, τὸ νοιώθεις σὲ κάθε πέτρα τῆς λαικῆς μας ἀρχιτεκτονικῆς.

Χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ χωριά μας, ὅπου ἡ ἀπότομη κλίση τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ ἀνάγκη ἀμυνας δημιούργησαν μιὰ πολεοδομικὴ ἴδιομορφία. Οἱ δρόμοι ἥταν πολὺ στενοί, τὰ σπίτια τὸ ἔνα κοντὰ στὸ ἄλλο ἢ καὶ κολλητὰ μεταξύ τους, ὅμιουργώντας ἀρχιτεκτονικὰ συμπλέγματα, τέτοια ποὺ δίνουν πλαστικότητα καὶ δημοφιά στὸ σύνολο, ἐνῶ ἡ ἀπότομη κλίση τοῦ ἐδάφους ἐπέβαλε μιὰ ἀμφιθεατρικὴ μορφή.

Τὰ σπίτια διώροφα ἢ καὶ τριώροφα, κτισμένα μὲ πέτρα, μὲ παράθυρα μόνον στὸ «ἀνών» καὶ μικρὲς τρύπες στὰ «κατώγια», μὲ ἐπιφάνειες συνήθως χωρὶς μπαλκόνια ὀρθώνονται μὲ χαρακτήρα ἀμυντικό.

Αἰῶνες ὀλόκληροι ἀγωνίας καὶ τρόμου ἀπ' τὴν ἀπληστία τοῦ κατακτητῆ, τοῦ ληστῆ καὶ τοῦ φορογιστράκτορα, θὰ σφραγίζουν τὴν ἀρχιτεκτονικὴ φυσιογνωμία του.

Θὰ ἐπιχειρήσουμε ἔνα ταξίδι στὴν τουρκοκρατούμενη Πυρούγιαννη μὲ τὴ βοήθεια τῶν παλιῶν μαστόρων καὶ μ' ὅ,τι ἀκόμη σώθηκε. Σκοπός μας εἶναι νὰ γνωρίσουμε τὸ παλιὸ σπίτι σὲ δλητού τὴν ἔκταση καὶ χρησιμότητα.

"Ας ἀνοίξουμε τὴν αὐλόπορτα καὶ ἀρχίζοντας ἀπ' αὐτὴ θὰ προχωρήσουμε στὸ παλιὸ σπίτι.

Οἱ αὐλόπορτες ποὺ βρίσκονται πάνω στὸ δρόμο, γιὰ λόγους εύρυχωρίας κατασκευάζονται σὲ ἑσοχή. Τὸ ξύλινο ἐξωτερικὸ δοκάρι ποὺ τοποθετεῖται γιὰ νὰ πατάει ἡ σαμαρωτὴ στέγη στὴν ἔξω-

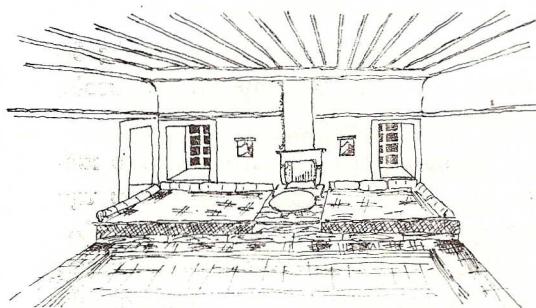
τερική τοιχοποιία βρίσκεται λίγο ψηλότερα ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ ξύλινο ὑπέρθυτο τῆς αὐλόπορτας γιὰ λόγους προβολῆς. Ἐπίσης, τὸ ἄνοιγμα τῆς αὐλόπορτας μικραίνει περισσότερο καθὼς ἡ κατακόρυφος «λαμπάς» ποὺ κρύβει τὸ κούφωμα τῆς πόρτας, ἡ ὅποια βρίσκεται πιὸ μέσα, καταλήγει σὲ ἐπίκρανο ξύλινο ἢ πέτρινο λαξευτό. Μὲ δλη αὐτὴ τὴν κατασκευὴν οἱ μαστόροι πετυχαίνουν νὰ διαχωρίσουν τὴν κύρια προσπέλαση τοῦ σπιτιοῦ ἀπὸ τὸν δρόμο καὶ τὴν κυκλοφορία καὶ νὰ δημιουργήσουν ἔνα καθιστικὸ χῶρο μπροστὰ στὴν αὐλόπορτα.

Τὰ φύλλα τῆς ἑξώπορτας εἶναι συνήθως καρφωτά, κατασκευασμένα μὲ κατακόρυφες σανίδες. Φέρουν ἐξωτερικὰ ξύλινα, διακοσμητικὰ κορδόνια, τάβλες ἢ εἶναι διακοσμημένα μὲ γυφτόκαρφα. Τὸ σίγουρο κλείσιμο τῆς πόρτας ἑξασφαλίζεται μὲ τὸν «περάτη» ἔνα ξύλινο δοκάρι ποὺ χωνεύεται στὸν τοῖχο· ὅταν τραβιέται πρὸς τὰ ἔξω ἐμποδίζει τὴν πόρτα νὰ ἀνοίξει. Μιὰ ξύλινη ἑξυπνη κατασκευὴ, ἀδρατὴ ἐκ πρώτης ὁψεως, ἑξαοφαλίζει τὸ ἄνοιγμα τῆς ἑξώπορτας γιαυτὸ χρητιμοποιεῖται ἡ σιδερένια βέργα, ποὺ κρέμεται πάνω ἀπὸ ἓνα σταθερὸ χαλκᾶ¹.

Ἐλάχιστες αὐλόπορτες οώθηκαν καὶ αὐτὲς οἵμερα ἔχουν ἀλλοιωθεῖ μὲ ἀφαίρεση πολλῶν ἀπὸ τὰ παλιὰ γνωρίσματα ἢ ἀντικαταστάθηκαν μὲ καινούργιες κατασκευές. Σώζονται ἀκόμη στοῦ Διονύση Περώνη τὴν πάνω αὐλὴ καὶ στὰ Σουρλέϊκα. Θολωτὲς αὐλόπορτες δὲν βρίκαμε. Στὴ Στράτιωνη κοντὰ στὸ Βασίλη Πρωτόπαπα τὸ σπίτι, διατηρεῖται μιὰ καὶ σὲ καλὴ κατάσταση, μόνο ποὺ δὲν φαίνονται οἱ ἀρμοὶ καὶ οἱ ἐ-

πιφάνειες τῆς πέτρας ἀπὸ τὸ ἀσθέστωμα.

Τὸ «άνώι» στὴν ἐσωτερικὴ του διακόριμη παρουσίαζε συγχωνευμένες ἀνατολίτικες καὶ δυτικὲς ἐπιδράσεις ἑξαίτιας τῆς ἐμπειρίας ποὺ ἀποκόμιζαν οἱ μαστόροι στὰ ταξίδια τους. Προοριζόταν

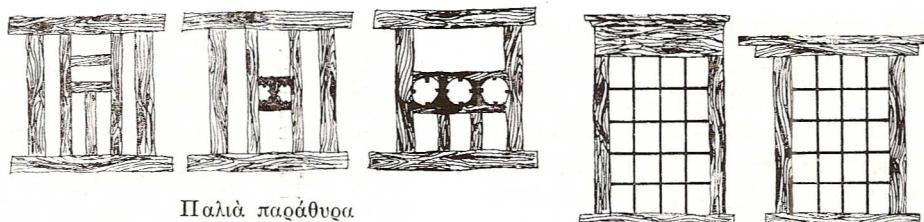
”Αποψη ὄντα

γιὰ κατοικία καὶ περιλάμβανε τὴν «κρεβάτα», τὸν «όντα», δωμάτιο ὑποδοχῆς καλοκαιρινὸν ἢ κειμωνιάτικο συνήθως μὲ τζάκι, τὸ «μαντζάτο» ποὺ ἦταν τὸ πιὸ ζεστὸ κειμωνιάτικο δωμάτιο μὲ τζάκι καὶ τὴ «γωνιά», τὸ καθημερινὸ δωμάτιο ποὺ μαγείρευαν καὶ ἔτρωγαν.

Τὸ «κατώι» ὅπως τὸ βλέπουμε ἀπὸ τὴν εἰσόδῳ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ χωρίζονταν μὲ «οκίζες» ποὺ ἄφηναν «πορτοπούλες» γιὰ τὸ πέρασμα τῶν ζώων. Ἀριστερὰ συνήθως βάζανε τὰ μικρὰ ζῶα καὶ ἦταν χῶρος γιὰ «στάλισμα». Σὲ ὕψως ἔνα μέτρο ἀπὸ τὸ χῶμα φτιάχνανε χωνευτὲς φωλιὲς γιὰ τὰς κότες.

Τὸ σκοτεινότερο σημεῖο ποὺ κρατάει ὑγρασία τὸ χρητιμοποιοῦσαν γιὰ κελάρι. Ἐκεῖ ἔβαζαν βαρέλια μὲ κρασὶ καὶ τὰ καδία μὲ τὸ βούτυρο. Παλιότερα τὰ ἀμπάρια ἦταν στὸ «κατώι» καὶ τὸ ἀλεύρι τριχναν ἀπὸ πάνω, κοντὰ στὸ ἄδιο σημεῖο ποὺ ἀργότερα ἀπόμεινε μόνο ἢ «γκλαβανή».

Μιὰ ἐσωτερικὴ σκάλα, ξύλινη, ἐπι-

Παλιά παραθυρά

κοινωνοῦσε μὲ τὸ «κατώι» καὶ τοὺς διευκόλυνε ἵδιας τὸ ξειμῶνα καὶ στοὺς δύσκολους καιρούς.

Ἡ «καρούτα» καλύπτει μεγάλο χῶρο στὸ «κατώι» ἐξαιτίας τοῦ ὅγκου τῆς καὶ φτάνει στὸ ὑψος τοῦ πατώματος. Ἀπὸ ἐκεῖ ρίχναν τὰ σταφύλια τὸν καιρὸ ποὺ ἡ παραγωγὴ ἔφτανε χίλιες καὶ δυὸ χιλιάδες ὄκαδες κρασὶ στὸ κάθε σπίτι. Ἡ μοναδικὴ «καρούτα» σώζεται στὸ Σουρλέικο «κατώι». Ἐπδιώξαμε νὰ τὴν κινηματογραφήσουμε χωρὶς ἐπιτυχία.

Ἡ «μπίμσα» χρησίμευε γιὰ νὰ κρύβουν τὸ κρασὶ ἀπὸ τοὺς ἐνοικιαστὲς τῶν φόρων, ποὺ λυμαίνονταν τὴν μοναδικὴ παραγωγὴ στὸν τόπο μας. Στὰ χρόνια τῆς ληστοκρατίας καὶ τοῦ διωγμοῦ, στὶς «μπίμσες» θὰ σώσουν ὅτι εἶχαν ἀπὸ ροῦχα, προικιὰ καὶ στάρια πολλὲς φορὲς καὶ τὸν ὕδιο τὸν ἑαυτό τους ἀκόμα.

Τὰ τζάκια: συγκέντρωναν ὅλο τὸ μεράκι καὶ τὴν τέχνη τῶν μαστόρων ἀπὸ κάθε ἄλλο οἰκοδομικὸ στοιχεῖο. Οἱ καλύτεροι πελεκητάδες θὰ δουλέψουν στὴν ποὺ διαλεγμένη πέτρα, μὲ φαντασία ἀπεριόριστη. Κι αὐτὸ γιατὶ τὰ λίγα οἰκοδομικὰ ύλικὰ ποὺ χρησιμοποιοῦν, δὲν τοὺς δίνουν ἄλλη εὐκαυρία γιὰ λεπτὴ ἐπίδειξη τῆς τέχνης τους.

Ἡ ὅρθογώνια βάση ποὺ ἀνάβουν τὴν φωτιὰ εἶναι ἐπιστρωμένη μὲ εἰδικὸ πυρόχωμα καὶ ἀποτελεῖ τὴν πάνω ἐπιφάνεια τῆς «βάτρας» ποὺ σχηματίζε-

ται ἀπὸ πευκόξυλο. Εἶναι γεμάτη ἀπὸ εἰδικὸ πυρόχωμα γιὰ νὰ προφυλάξει τὰ σανίδια τοῦ πατώματος ἀπὸ τὴ φωτιά. Ἡ «σοκούφια» τὸ πάνω μέρος τοῦ τζάκιοῦ εἶναι κυρίως ὅρθογώνια ἢ στενεύει πρὸς τὸ ταβάνι. Στὴ βάση τῆς ἀφήνει μιὰ προεξοχὴ μὲ μορφὴ γείσου γιὰ τὰ λυχνάρια καὶ ἀργότερα τὶς λάμπες πετρελαίου. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ τζάκι κατασκεύαζαν δυὸ χωνευτὲς ντουλαπίτσες γιὰ νὰ βάζουν διάφορα μικροπράγματα ὅπως τὸ «ἀδράκτι» μὲ τὸ «σφοντύλι», τὸ «ρακολάγνο», τὸ καλάνιο παγούρι, τὸ μαστραπᾶ κι ἄλλα².

Τὰ τζάκια εἶναι συνήθως χωνευτὰ στὸ πάχος τῆς τοιχοποιίας καὶ δὲν προεξέχουν ἀπὸ τὸν ἔξωτερικὸ τοῖχο. Πρὸν ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια στὸ χωριὸ ζεσταίνονταν ἀκόμη μὲ τὰ τζάκια. Τὸ σύμπισμα τοῦ «μασιά», τὸ πέταγμα τῆς οικλήθρας ἀπὸ τὰ κούτσουρα, τὸ φεγγοβόλημα πάνω στοὺς τοίχους, τὰ καρύδια καὶ τὰ κυδώνια στὴ βάτρα, δὲ μαστραπᾶς μὲ κόκκινο ντόπιο κρασὶ ἔφτιαχναν μιὰ ἀτριόσφαιρα ζεστὴ καὶ ἀνθρώπινη. Τζάκια διατηροῦνται στὰ περισσότερα σπίτια ἀκόμα. Ξεχωρίζουν γιὰ τὴν τέχνη τους τοῦ Βασίλη Στύλου, τὸ Σουρλέικο καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα τοῦ Καρακώστα ποὺ «ἀγκουσεύονταν» στὸ χωριὸ καὶ τὸ κατέβασαν στὰ Γιάννενα γιὰ καλύτερα.

Τὰ σπίτια κατασκευασμένα ἀπὸ πέτρα ἔχουν μικρὰ ἀνοίγματα καὶ τὸ ὑπέρθυρά τους γεφυρώνονται κυρίως μὲ κοντρὸ ξύλο πεύκου. Ἐξετάζοντας προσεκτικὰ βλέπουμε ὅτι ἔχουμε μὰ ἀπεριόριστη ποικιλία κουφωμάτων στὰ παράθυρα, ὅπου στὸ μικρὸ ἄνοιγμα τοῦ τοίχου προσαρμόζεται ἡ κάσα τοῦ κουφώματος, περασιὰ μὲ τὴν ἐξωτερικὴν ἦσσωτερικὴν ἐπιφάνεια τοῦ τοίχου. Στὶς περισσότερες περιπτώσεις ἡ βάση τοῦ ἀνοίγματος τοῦ παραθύρου ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ «χατίλια» ποὺ συνδέονται μεταξύ τους μὲ «κλάπες» καὶ σχηματίζουν τὸ ξύλινο περβάζη τοῦ παραθυρού. Ἡ ἔμφυτη τάση τῶν μαραγκῶν γιὰ διακόσμηση φαίνεται στὴν καλλιτεχνικὴ κατασκευὴ τῶν ξύλινων κοσμημάτων τῶν παραθυριῶν ποὺ ἔχει ωρίζουν περισσότερο δίπλα στὴ σκουρόχρωμη βουνίσια πέτρα. Πάνω στὴν κατάλληλῃ ἐγκοπῇ στὴν κάσα τοῦ κουφώματος προσαρμόζονται, ἄλλοτε πρὸς τὰ μέσα ἄλλοτε πρὸς τὰ ἔξω μὲ «θηλύκια», «κρικέλες» καὶ «ρεζέδες», τὰ «κανάτια» ἢ «τζαμπλίκια» ποὺ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ κατακόρυφες οσίδες καρφωμένες πάνω σὲ δριζόντιες τραβέρσες³. Τὸ χειμῶνα τὰ κανάτια κρατιοῦνται μιοοανοιγμένα γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ περνάει τὸ λιγοστὸ φῶς καὶ νὰ προστατεύεται τὸ σπίτι ἀπὸ τὸ κρύο. Ἀποθραδὺς ὅμως τὰ κλείναμε γιὰ περισσότερη ἀσφάλεια καὶ προστασία. Τζάμια στὰ παράθυρα θὰ συναντήσουμε στὰ τέλη τοῦ προηγούμενου αἰώνα σὲ σπίτια ποὺ εἶχαν οἰκονομικὲς δυνατότητες, γιατὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τοποθέτηση ἀπαιτοῦνταν καὶ καινούργιες κατασκευὲς στὰ ἀνοίγματα τοῦ τοίχου. Ἡ περίοδος αὐτὴ τῆς ἀλλαγῆς διαγράφε-

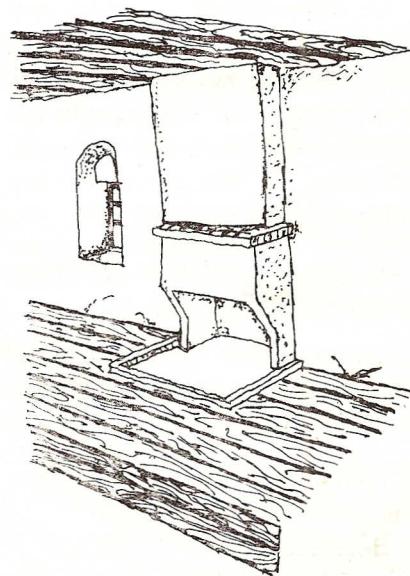
ται χαρακτηριστικὰ σ’ ἕνα παλιὸ τραγούδι τοῦ τόπου μας.

Κτύπα καπμένε ταμπουρὰ
νὰ ζελογιάσουμε καμιὰ
ἀπ’ τὸν ἀπάνω μαχαλὰ
πούχουν τὰ σπίτια τὰ ψηλὰ
τὰ παραθύρια μὲ γυαλιά
τὶς πόρτες μὲ καραμπογιά.

Ἄπ’ τὸ μπακαλοδεύτερο τοῦ Κύρκα Σερίφη στὰ 1888 διαπιστώνουμε τὴν ἵγοραστικὴν ίκανότητα 40 μαστόρικων οἰκογενειῶν σὲ διάστημα δύο χρόνων. Ἡ ἀγωνία γιὰ τὸ ἀμπάρισμα τοῦ σταριοῦ δὲν ἀφήνει περίσσεμα γιὰ ἄλλες ἀνάγκες. Ἀπὸ τὸ μπακάλικο, παρ’ ὅτι ἔχει τζάμια, ἐκτὸς ἀπὸ 2–3 «κρατημένες οἰκογένειες» καὶ τὴν τούρκικη ἀστυνομία κανένας ἄλλος δὲν ἀγοράζει.

Τὰ περισσότερα σπίτια στὴν τουρκοκρατούμενη Πυροσόγιαννη δὲν εἶχαν ταβάνια. Στὶς «γρεντὲς» ἀπὸ πεῦκο πο-

Παλιὸ τζάμι

μαύριζαν ἀπὸ τὴν κάπνια, κάρφωναν τοιγέλια καὶ κρεμοῦσαν τὸν παστουρμά, καλαμπόκια, σταφύλια καὶ κυδώνια.

Στὸ τέλος τοῦ περασμένου αἰώνα, περίοδος ἀκμῆς τοῦ χωριοῦ, στὸν ὄντα ἴδιαίτερα περνοῦν ταβάνια μὲ καρφωτὲς σανίδες πάνω στὶς «γρεντές». Οἱ ἀρμοὶ καλύπτονται ἀπὸ μικροὺς πάχεις τὰ λεγόμενα «σκουρέτα» γιὰ διακοσμητικοὺς λόγους περισσότερο. Τὸ κέντρο τοῦ ταβανιοῦ τὸ κατέχει ὁ «κουμπὲς» ἢ «όφαλὸς» ποὺ εἶναι κυκλικὸς ἢ πολυγωνικὸς καὶ φέρει διάφορες διακοσμήσεις γεωμετρικῶν σχημάτων. Στὸ σπίτι τοῦ Βασίλη Παγώνη σώζεται ὁ μοναδικὸς «κουμπὲς» σὲ σχῆμα ὀκταγώνου. Τὸ ταβάνι του καταλήγει σὲ ξυλόγλυπτες γωνιὲς καλὰ διατηρημένες.

Τὰ περισσότερα ταβάνια ἔταν ἄθφα. Ἀπ’ τὴν κάπνια καὶ τὴν πολυκαρπία σκούραιναν καὶ πολλὰ μαύριζαν

Οἱ συγχωριανοὶ καὶ φίλοι ποὺ βρίσκονται στὶς διάφορες πόλεις τῆς Ἑλλάδας καὶ στὸ ἑξωτερικό, γιὰ δόπιαδήποτε πληροφορία καὶ ἑξυπηρέτησι τους ἀπὸ τὸ χωριό, μπωροῦν νὰ ἀπευθύνονται στὰ παρακάτω τηλέφωνα:

Πρόεδρος κοινότητας, Διονύσης Περώνης 0655—31254.

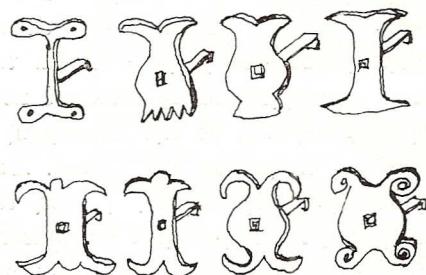
Αντιπρόεδρος κοινότητας, Ἀπόστολος Ζυγολόμπης 0655—31221.

Γραμματέας κοινότητας, Γιάννης Βαζούκας 0655—31226.

Επενδοχεῖο 0655—31256.

Μαῦρο χρῶμα ἔφτιαχναν ἀπὸ ἀσπράδιο ἀγύοῦ καὶ φοῦμο.

Στὶς «μεσάντρες» ἔθαζαν τὰ καθημεριγά ροῦχα, ύφαντά, χράμια καὶ βε-

Διάφορες σιδεροδεσιές

λέντζες, ἀκόμα καὶ φαγώσιμα. Πολλὲς καλύπτουν δλόκληρο τὸ πλάτος τοῦ δωματίου. Εἶναι ξύλινης κατασκευῆς, νταμπλαδωτὲς μὲ διακοσμημένους τοὺς νταμπλάδες.

Σὲ πολλὰ σπίτια στὸν τοίχο καὶ στὸ ὑψος τῶν παραθυριῶν παρατηροῦμε ἔνα ξύλινο δριζόντιο γεῖσο, ποὺ διατρέχει ὅλο τὸ δωμάτιο. Αὐτὲς εἶναι οἱ «πόλτοες» ποὺ χωρίζουν στὰ δυοὺς τὴν ἐπιφάνεια τοῦ τοίχου.

Καταβάλλαμε κάθε δυνατὴ προσπάθεια νὰ ἀναπαραστήσουμε τὸ παλιὸ Πυρσογιαννίτικο σπίτι.

Καταλαβαίνουμε τὰ κενὰ καὶ τὶς ἀτέλειές μας, γιατὶ θὰ ἐπανέλθουμε ἐδῶ μᾶς βοηθήσετε περισσότερο.

1, 2, 3, ΣΤ' Τόμος Ἐπιστημονικῆς Ἐπετρούδιας τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς, Εὐάγ. Δημητριάδης.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης στήν Πυρσόγιαννη

1. Μπροστά στὸν τεράστιο κίνδυνο τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν κειμηλίων καὶ τῶν ἔργων λαϊκῆς τέχνης τοῦ τόπου μας, συναντηθήκαμε τὸν περασμένο Γενάρη δεκαπέντε νεοί, ἐργαζόμενοι καὶ σπουδαστές, μὲ τὰ διοικητικὰ συμβούλια τῆς κοινότητας, τοῦ συλλόγου τῆς Προοδευτικῆς "Ἐνωσης καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς, καὶ καταλήξαμε στὴν ἀπόφαση νὰ ἰδρύσουμε μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης στὴν Πυρσόγιαννη.

Εἶναι γεγονός, ὅτι πρώτη φορὰ νέοι ἀνθρωποι παίρνουν τὴν ἀπόφαση, νὰ συντρέξουν καὶ νὰ βοηθήσουν, οὐσιαστικὰ καὶ ὑπεύθυνα, στὰ προβλήματα τοῦ χωριοῦ μας. Χωρὶς πολλὲς κουβέντες, ἐπειδὴ στὴν ἴστορική ἐξέλιξη τοῦ τόπου μας ὑπάρχουν στοιχεῖα καὶ γεγονότα, ποὺ δὲν ἀνατρέπονται, γιατὶ ἀφοροῦν στὴν πληθυσμιακὴ ἐρήμωση καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἐγκατάλειψή του, πιστεύουμε ὅτι ἔκεινο ποὺ μένει νὰ κάνουμε, εἶναι νὰ συγκρατήσουμε καὶ νὰ σώσουμε ὅτι ἀπόμεινε.

"Ἄσ τὸ πάρουμε ἀπόφαση καὶ ὁ καθένας μας ἀς σκεφτεῖ, ἀς προτείνει, ἀς βοηθήσει.

"Ἄπλως μόνο ὑπενθυμίζουμε, ὅτι τὸ Δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ εἶχε ποὺ τὴν κατοχὴ 350 μαθητές, τὸ 1958 περίπου 90 καὶ σήμερα 6. "Τστερα ἀπὸ λίγο δὲν θὰ μείνουν παρὰ οἱ πέτρες τῆς Κράπας καὶ τὰ μνήματα τοῦ Τρακελάρη.

'Απευθυνόμαστε στοὺς συγχωριανούς, ντόπιους καὶ ἔνητεμένους σ' ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ ἔξωτερικοῦ, καὶ στοὺς φίλους τῆς Πυρσόγιαννης, ποὺ ἔνδιαφέρονται γιὰ τὴν προκοπή της.

'Απευθυνόμαστε σ' ὅλους ἐσᾶς τοὺς μεγαλύτερους στὰ χρόνια, μ' ὅλες τὶς πίκρες τῆς ἔνητειᾶς καὶ τὶς ἀνάγκες μιᾶς μαρτυρικῆς ζωῆς, μ' ὅλες τὶς χαρές, τὶς τρανὲς καὶ λιγοστές ἀντάμα. 'Εσεῖς ποὺ ζήσατε τὸ χωριό καὶ μεῖς ποὺ δὲν τὸ ζήσαμε, μποροῦμε νὰ συμφωνήσουμε καὶ νὰ συνεργαστοῦμε. Τὸ μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης στὴν Πυρσόγιαννη πρέπει καὶ μπορεῖ νὰ γίνει.

"Ἄς κάνουμε τὴν ἀρχὴ καὶ ᾧ εὐθύνη σὲ ὅλους μας.

2. Πιστεύουμε, πὼς εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἀποκαταστήσουμε τὴ συνέχεια, μέσα απὸ τὴν παλιότερη ζωὴ τῶν πρώτων οἰκισμῶν τῆς Μούζγκας, τοῦ Πετρίτη, τῆς Πλάκας, τῶν Χαλκιάδων, μὲ τὶς ὕστερες μορφὲς τῆς λαϊκῆς μας τέχνης, ποὺ ἔθρεψαν αἰσθητικὰ τοὺς μαστόρους - προγόνους μας καὶ ἔγιναν ἀφετηρία γιὰ τοὺς κατοπινούς.

"Ἡ ἴστορία τοῦ τόπου μας δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι, παρὰ ᾧ σύνοψη τῶν γνώσεων, τῶν ἐμπειριῶν καὶ τῶν κατακτήσεων, ποὺ ἐπεξεργάστηκε ᾧ μικρὴ κοινωνία μας, μὲ διτι κληροδότησε στὴν καθημερινὴ ζωὴ καὶ

στὴν τέχνη τῶν μαστόρων.

Ἡ τέχνη τοῦ καιροῦ τους στάθηκε ἀληθινὴ καὶ μεγάλη, γιατὶ εἶχε βαθύτατη εὐαισθησία ἀπέναντι στὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα.

Προσπαθοῦμε νὰ περισώσουμε μέσα απ' τὸν κατακλυσμὸν τοῦ χρόνου, μέσα ἀπ' τὴν ἀδιαφορία, τὴν προκατάληψη, ἢν δχι καὶ τὴν ἐχθρότητα, τὶς μορφὲς τῆς λαϊκῆς μας τέχνης καὶ δὲν τὰ βλέπουμε σὰν ἀντικείμενα πεθαμένα καὶ μουσειακά, μὰ σὰν ζωντανὴ τέχνη, γνήσια ἔκφραση ἐνὸς λαϊκοῦ αἰσθήματος, προϊόντα μιᾶς διμαδικῆς, πολύχρονης ἐπεξεργασίας, πού, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐθνολογικὴ τους σημασία, ἔχουν καὶ μιὰ τεράστια σημασία καλλιτεχνική.

Θέλουμε νὰ δεῖξουμε, πῶς δὲν δφείλουμε μόνο νὰ ἀγαποῦμε, μὰ καὶ δημιουργικὰ νὰ ἀφομοιώσουμε αὐτὴ τὴν τέχνη, γιατὶ εἶναι η νόμιμη τέχνη μας. Ἐν μάθαμε νὰ μὴ ντρεπόμαστε γιὰ τὴν πολιτιστικὴ μας παράδοση, ἢν παραδεχτήκαμε αὐτὸ ποὺ πραγματικὰ εἴμαστε, κι ἢν εἰδαμε σ' αὐτό, μιὰ ἀξία καλλιτεχνική, τότε δφείλουμε νὰ τὴν παραδεχτοῦμε καὶ νὰ τὴν προωθήσουμε.

3. Πρώτη φροντίδα ὑπῆρξε η ἐξεύρεση στέγης γιὰ τὸ μουσεῖο. Ἀπὸ τὰ στόματα τοῦ Γιώργου Δούκα, τοῦ Τάκη Γκουντῆ καὶ τοῦ Σωτήρη Λάγη, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ διοικητικὸ συμβούλιο τῆς Προοδευτικῆς Ἐνωσης, παραχωρήθηκε μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ συγκίνηση, η κάτω αἱθουσα τοῦ Ταχυδρομείου.

Ο σύλλογος, μὲ τὴν παραπάνω του ἐνέργεια, πρόσθεσε στὴν λαμπρή του ἰστορία μιὰ καινούργια προσφορά, ἀποδεικνύοντας μιὰ κατανόηση καὶ εὐαισθησία, μοναδικὴ γιὰ τὶς ἀνάγκες καὶ τὰ προβλήματα τοῦ χρωιοῦ.

Αὐτὴ τὴν στιγμὴν ἔχουμε μόνο τὴν αἰθουσα τοῦ μουσείου καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸ μας.

4. Η ἀρχὴ ἔγινε. Τώρα καλοῦνται νὰ ἐνισχύσουν τὴν προσπάθειά μας δῆλοι οἱ Πυρσογιαννίτες, δπου κι ἀν βρίσκονται, οἱ φίλοι τοῦ χωριοῦ μας, η ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν μελετῶν, οἱ ἔδρες λαογραφίας τῶν Πανεπιστημίων μας, δ E.O.T. καὶ προπάντων τὸ ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ.

Κρατώντας μικρὸ καλάθι, μιὰ ποὺ δὲν ξέρουμε τί κεράσια θὰ βροῦμε, ἀπευθυνόμαστε περισσότερο στοὺς συγχωριανούς μας, χωρὶς νὰ ζητιανεύσουμε, γιατὶ αὐτὸ ἀν χρειαστεῖ δῆλοι μαζὶ θὰ τ' ἀναλάθουμε.

Οι προαιρετικὲς εἰσφορὲς καὶ δωρεὲς ἔξαρτῶνται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴν κατανόηση τοῦ σκοποῦ.

Ο καθένας μας ἀς ἐνεργήσει σύμφωνα μὲ τὶς δυνατότητές του καὶ τὴ συνείδησή του.

5. Ο μεγάλος διμως μόχθος μένει πίσω. Εἶναι τὸ ἔργο τῆς συγκέντρωσης, πολὺ δύσκολο ἀπὸ τὴν φύση του, γιατὶ τὰ εἰδή λαϊκῆς τέχνης βρίσκονται στὰ χέρια δοισμένων ἴδιοκτητῶν μέσα στὰ σπίτια, στὴ χρήση πολλὲς φορὲς ἀκόμα, τὴν καθημερινή, σπαρμένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ η προσφορά τους ἔξαρταται ἀπὸ τὴν αὐθόρυμητη καὶ εὐγενικὴ παροχὴ.

Δὲν ἀποκλείεται, νὰ συναντήσουμε μιὰ κάποια δυσπιστία, ὡς πρὸς τὴν τελικὴ ἐπιτυχία τῆς προσπάθειας καὶ τὴ διασφάλιση τῶν ἀντικειμένων, ποὺ θὰ παραδίνονται. Διευκρινίζουμε, δτι μᾶς ἐνδιαφέρει η ἔρευνα καὶ η συλλογὴ ἐκθεμάτων ἀπὸ τὴν ἰστορία τῆς παλιᾶς Πυρσογιαννης, ὡς τὰ σήμερα, η μελέτη τῆς τουρκοχρατούμενης κοινωνίας μας στὴν πρώτη οἰκονομικὴ της

βάση, ή πλούσια καθημερινότητα της ζωής τῶν μαστόρων, δύος ἐκφράζεται στὴν παραγωγή της καὶ στὸ λαϊκὸ πολιτισμὸ της. Τὰ ἔργαλεῖα τῆς δουλειᾶς, ἡ φύση τοῦ χωραφιοῦ, οἱ φόροι καὶ τὰ εἰσοδήματα, ἡ στάση μπροστὰ στὸν πόλεμο καὶ στὶς δύσνηρές του ἐμπειρίες, ὁ τρόπος ποὺ κοιτάει καὶ αἰσθάνεται τὸ κράτος γύρῳ του, τὸ Θεὸ καὶ τὸν συνάνθρωπό του, ἀποτελοῦν γιὰ τὴν ἔρευνά μας θέματα, τὸ ἵδιο ἀναγκαῖα καὶ ἀξιότιμα μὲ τὰ τραγούδια, τὰ πανηγύρια καὶ τὶς ἑθιμικὲς παραδόσεις, γιὰ τὴν ἀποκρυπτογράφηση τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἴστορίας.

Ἡ Πυρσόγιαννη καὶ τὰ γύρῳ μαστοφορχώρια, πλούσια σὲ ἀξιόλογα ἀντικείμενα λαϊκῆς καὶ μεταβυζαντινῆς τέχνης, μὲ παράδοση καὶ χαρακτήρα ἔξαιρετικὰ προχωρημένης καλλιτεχνικῆς ἀντίληψης, δὲν εὐτύχησαν νὰ τὰ δοῦνε συγκεντρωμένα μέχρι σήμερα, παρ' ὅλο ὅτι τὰ ἔργα αὐτὰ τράβηξαν ἔξι αἰτίας τῆς σπουδαιότητάς τους, τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχαιοκαπήλων καὶ τῶν ἐμπόρων τῆς δῆθεν λαϊκῆς τέχνης, οἱ δύοιοι συστηματικὰ τὰ ἔξαφάνισαν ἀπὸ τὰ χωριά μας.

Δὲν πέρασε καιρὸς ἀπὸ τότε ποὺ κλέψανε δύο εἰκόνες ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο τῆς Πυρσόγιαννης· πέρσι ἀπ' τὸ μοναστήρι

τοῦ Ἀϊ - Νικάνορα καὶ ποὶν μερικὰ χρόνια ἀπ' τὴν Μολυβδοσκέπαστη.

Μικρὰ παιδιὰ βλέπουμε τὶς μανάδες μας νὰ πουλᾶνε παλιὲς φορεσιὲς καὶ φλοκάτες, μ' ἀντάλλαγμα φετάλια καὶ κουβέρτες ἀξίας πενήντα δραχμῶν. Πελεκητὲς κόφες καὶ σφραγίδες ἀντίδωρου ἀνταλλάχτηκαν μ' ἔνα τάλληρο τὸ κοιμάτι.

Ἡ πολιτιστικὴ ἄγνοια τῶν κατόίκων καὶ ἡ κερδοσκοπία τῶν ἐμπόρων προστέθηκαν στὶς ζημιὲς ἀπὸ δυὸ ἀπανωτοὺς πολέμους, πούφεραν τὴν ἐρήμωση καὶ τὴν ἐγκατάλειψη τῆς ἐπαρχίας μας. Γιαντὸ δὲ σπεύσουμε νὰ σώσουμε ὅτι ἀπόμεινε.

6. Τὸ μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης θὰ φιλοξενήσει ἐκθέματα, ποὺ καλύπτουν δλους τοὺς τομεῖς τοῦ λαϊκοῦ βίου καὶ πολιτισμοῦ. Ἀπ' δλους ἐμᾶς ἔξαρταν ἂν θὰ γίνει πραγματικότητα. Θὰ εἶναι ἐγγύηση γιὰ τὴν περίσωση καὶ προσολὴ τῶν ἀντικειμένων, ποὺ ἔχασαν πὰ τὴν ἀτομικὴ τους, περιορισμένη χρησιμότητα, θὰ κερδίσουν ἐμμως τὴν αἴγλη, ὅτι ἔξυπηρετοῦν μιὰ κοινὴ καὶ μεγάλη ὑπόθεση. Κινητοποιηθεῖτε καὶ βοηθεῖτε νὰ μείνει κάτι ἀπ' τὴν αληρονομιὰ τῶν παλιῶν μαστόρων, ἀπ' τὴν παράδοση τῶν γλεντιῶν καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ ἔστητεμοῦ, ἀπ' τὴν νοσταλγία καὶ τὸν καῦμὸ τῆς παλιᾶς Πυρσόγιαννης.

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ἡ συνάντησή μας μὲ τὰ διοικητικὰ ουμβούλια τῆς κοινότητας, τοῦ συλλόγου τῆς Προοδευτικῆς Ἐνωσης καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς κατέληξε στὶς παρακάτω ἀποφάσεις:

● **ΝΑ ΠΡΟΧΩΡΗΣΟΥΜΕ** ὑπεύθυνα ὁ καθένας μας στὴν ἀγάληψη εὐθυγάνη, ὃχι μὲ ἐκείνη τὴν ἡθικὴν συμπαράσταση ποὺ συγχθίζεται γὰ δίγεται, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐνερ-

γητικὴ βοήθεια καὶ δουλειά.

● **ΝΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΟΥΜΕ** δύο ἐπιτροπές. Ἡ μία ἐπιτροπὴ θὰ ἀναλάβει γὰ πρωθήσει τὴν ἰδέα τῆς ἱδρυσῆς τοῦ μου-

σείου και γὰρ συμβάλλει: α) στὴν ἔγίσχυση μὲ προαιρετικὲς εἰσφορὲς φίλων καὶ συγχωριανῶν μας καὶ β) στὴν συλλογὴ ἀντικειμένων ποὺ τυχὸν βρίσκονται στὴν κατοχὴ τῶν Πυρσογιαννιτῶν. Προτάθηκαν ὁγόματα ἀπ' τὸ χωρὶς καὶ τὶς παροικίες τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ ἔξωτερικοῦ. Ἡ πρωτοδουλία τους ἐλπίζουμε γὰρ συγκινήσει ὅλους ὅσους ἀγαποῦν καὶ γοιάζονται γιὰ τὸν τόπο μας.

Τὰ μέλη τῆς πρώτης ἐπιτροπῆς εἶναι:

Ἄγριοι νιόοι: Ἀλεξίου Κούλα, Περώνης Τάκης, Πετσίνης Τέλης, Σερίφης Χρῆστος, Χρυσάφης Μιχάλης.

Ἄρτα: Γαλάνης Διοικήδης, Μαρτσέκης Μιχάλης.

Άθη νιά: Γκόρτσος Γιάννης, Ζαφείρης Θύμιος, Νίτσιος Φάνης, Παγώνης Τάκης, Παπαχαραλάμπους Διοικήδης, Σιάνδρας Τάκης καὶ Χατζῆς Διοικήδης.

Ήγουμενίτσα: Μαυρομάτης Γιάννης, Παπανικολάου Γιώργος, Ζυγκόλιμπης Λάμπρος, Κούπης Σωτήρης καὶ Τζάφου Ἀγαθή.

Γιάννενα: Βαλτᾶς Σπύρος, Βατσικαλῆς Θύμιος, Γαλάνης Γιάννης, Γκάσιος Νίκος, Κουρλός Ἡλίας, Κοντοζήσης Κώστας, Παπανικολάου Βασίλης, Περώνης Μαγώλης καὶ Σούρλας Κώστας.

Θεσσαλονίκη: Γαλάνης Βαγγέλης, Καραγάννης Παύλος, Νίτσος Χρήστος, Σούρλας Βασίλης, Χαρσούλης Φαίδων καὶ Χατζῆς Σπύρος.

Καρδίτσα: Παπαγεωργίου Θεοφάνης, Ιαπαδημητρίου Νέστορας, Παρά-

σης Ἀγδρέας, Πετσίνης Ἀντώνης, Σούρλας Σωτήρης καὶ Σερίφης Στέφος.

Λάρισα: Παπαγεωργίου Θανάσης καὶ Σερίφης Ἀπόστολος.

Κοζάνη: Παπαδημητρίου Σπύρος.

Εάνθη: Σερίφης Παύλος.

Σιδηρόκαστρο: Ντόθας Χρήστος.

Πυρσός γιαννη: Γκουντῆς Τάκης, Δούκας Γιώργος, Ζυγκόλιμπης Ἀπόστολος, Λάλης Σωτήρης, Φλίνδρης Δημήτριος καὶ Ζαφείρης Βασίλης.

Άμερικη: Πύρσος Γιάννης, Σχώρεμας Μιχάλης, Τσούβαλης Γιώργος, Βαλτάς Στέφος.

Αρταραλία: Ἀγγελής Βασίλης, Νίτσος Γρηγόρης.

Καναδάς: Γκάσιος Θανάσης.

Ήδευτερη ἐπιτροπὴ θὰ ἀναλάβει τὴν αἰσθητικὴ διαιρέφωση τοῦ μουσείου, τὸν ἔλεγχο τῶν ἐργασιῶν, τὴν ἐπιλογὴ καὶ τὴν τοποθέτηση τῶν ἐκθεμάτων σὲ συνεργασία μὲ τὰ διοικητικὰ συμβούλια τῆς κοινότητας. τοῦ συλλόγου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς. Τὰ μέλη τῆς εἶναι:

Εύριπίδης Σούρλας, Φρόντζος Πέτρος, Βετσόπουλος Βασίλης, Παπαδόπουλος Χαρίλαος, Μαρτσέκης Μιχάλης, Μαρτσέκης Κώστας, Γαλάνης Νίκος, Δούκα Εὔη, Καραγιάνη Βάσω, Κουρλός Γιώργος, Δόδας Λεωνίδας, Ηλίας Πάσχος, Πάσχος Ἰπποκράτης, Παπαγεωργίου Θανάσης, Μαυρομάτης Κώστας, Τζάφου Ἀγαθή, Βαλτᾶς Θανάσης, Τζέκας Βασίλης, Χατζῆ Κούλα καὶ Φλίνδρη Ἀθηγᾶ.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Είμαστε άναγκαομένοι νὰ σᾶς κατατούσουμε γιὰ τὰ ἀντικείμενα ποὺ θὰ τοποθετηθοῦν στὸ Μουσεῖο. Τὰ προσδιορίζουμε μὲ βάση τὸ ύλικὸ κατασκευῆς τους καὶ τὴν χρήση τους.

**"Εργα ἔυλογλυπτικῆς καὶ
ξυλοτεχνίας:**

"Εργα μεταλλουργίας:

"Εργα κεραμεικῆς:

Τοπικές φορεσιές:

Κεντήματα καὶ ὑφαντά.

Σύνεργα μαστόρων.

Φωτογραφίες καὶ πίνακες

ζωγραφικῆς:

"Ενα τμῆμα τοῦ μουσείου θὰ ἀφιερωθεῖ στὴ φωτογραφικὴ ἀναπαράσταση τῆς ζωῆς τοῦ παλαιοῦ χωριοῦ. Γνωρίζουμε ὅτι πολλοὶ εἰναι δεμέγοι συγαισθηματικὰ μὲ τὶς οἰκογενειακές τους φωτογραφίες. Γιὰ ὅσους δὲν μποροῦν νὰ τὶς προσφέρουν, θὰ βγάλουμε ἀντίγραφα καὶ θὰ τὶς ἐπιστρέψουμε στοὺς κατόχους.

"Ι στορικὰ ἔγγραφα: Οἰκογενειακὰ ἀρχεῖα, κτηματολόγια, κοινοτικὰ ἔγγραφα ἐπὶ τουρκοκρατίας, συμφωνητικά, κληρογομιές, γράμματα, προικοσύμφωνα κλπ. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ σᾶς γνωστοποιήσουμε τὰ ὑπάρχοντα οἰκογενειακὰ ἀρχεῖα, τὰ λίγα ποὺ σώθηκαν, καὶ γὰ ἀπευθύνουμε ἔκκληση στοὺς κατόχους αὐτῶν.

Στὸν Εύριπίδη Σούρλα ποὺ μιὰ ζωὴ ὁ-

Παλιὰ παράθυρα σφραγίδες, εἰκονοστάσια, κοπάνες, ντουμπούπολίτεσες, σαριμανίτεσες, ἀδράχτια, ρόκες, κόφες, καδιά, γουδιά, περπατοῦρες, πιγακιά, κουτάλες, χλιάρια, τράπεζους καὶ γενικὰ κάθε ἀντικείμενο καθημιερινῆς χρήσης ἀπὸ ἔυλο.

Γκιούμια, κακάδια, τσκάλια, καντάρια, μαστραπάδες, παλιὰ πέταλα, σιδεροδεσιές, περονόκαρφα, κλειδαριές, ζιψμπρέκια, χειρόλαφμπες, λάμπες, χειρόβιμλους, κουσόρες, πυροστιές, μασιάδες κλπ.

Μαστραπάδες, σουπιέρες, πιάτα, μπότια, γαβάθες, λαγήνια κλπ.

Διευκριγίζουμε ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νὰ συγκεντρώσουμε ὅλα τὰ ἔξαρτήλιατα γιὰ μιὰ ἀνδρικὴ καὶ μιὰ γυναικεία στολή.

Παλιές φωτογραφίες ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μιας μὲ θέματα ἀπὸ γάλιμους, τρύγους, γλέντια, ἀπόκριες, ταξίδια, φωτογραφίες σπιτιών ἢ τοῦ χωριοῦ καὶ οἰκογενειακές φωτογραφίες.

λόκληρη ὅσο κανένας ἄλλος στὸν τόπο μιας μιόχθησε γιὰ τὴν συγκέντρωση, τεκμηρίωση καὶ παρουσίαση ἵστορικῶν ἔγγραφων τῆς τουρκοκρατοւμενῆς Πυρσόγιαννης. "Εχει στὴν κατοχὴ του τὰ οἰκογενειακὰ ἀρχεῖα τῶν Σουρλαίων καὶ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Μήτρου Ζγκολόμπη (προσωρινὰ δοσμένα ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Ζγκολόμπη). "Ο ἐπιστροφὴ καὶ τοποθέτησὴ τους στὸ Μουσεῖο τῆς Πυρσόγιαννης, στὸν ἴδιο χῶρο ποὺ πραγματώθηκαν γεγονότα καὶ κοινωνικές σχέσεις τῆς ζωῆς τοῦ παλαιοῦ χωριοῦ, θὰ ἀποτελέσει τὴν ἵστορικὴ τους δικαίωση. "Ο Εύριπίδης Σούρλας ἔγραψε ἀπὸ τὸν πρώτους γιὰ τὴν ἰδρυση πατριδογνωστικῶν μουσείων. "Ηρθε ἡ ὥρα νὰ χαρεῖ τοὺς καρποὺς τῆς πολύχρονης λαογραφικῆς προσφορᾶς του.

KOINΩΝΙΚΑ

Τὸ γλέντι

Στὶς 17 τοῦ Γενάρη, δπως κάθε χρόνῳ ἔτσι καὶ φέτος ἔγινε δὲ χορὸς τοῦ συλλόγου στὸ ξενοδοχεῖο τοῦ χωριοῦ.

Γιὰ πρώτη φορὰ ἡ αἴθουσα γέμισε ἀσφυκτικὰ ἀπὸ φίλους καὶ χωριανούς. Ὡρθαν ἀπὸ Ἀθήνα, Λάρισα, Γουμένισσα, Γιάννενα, Θεσσαλονίκη καὶ ἄλλες πόλεις, μέσα στὸν χειμώνα, γιατὶ τὸ μεράκι καὶ δὲ καῦμὸς γιὰ τὸ χωρὶ δὲν μετριέται οὕτε μὲ τὶς δουλειές καὶ τὰ προβλήματα τοῦ καθένα μας, οὕτε μὲ τὶς ἀποστάσεις. Κάποιος

‘Απ’ τὸ χορὸ τοῦ συλλόγου στὸ χωριὸ μάλιστα διέσχισε μὲ χιόνια τὸ Ρουσιοτάρι καὶ ἤρθε νύκτα στὸ γλέντι ἀπ’ τὴ Θεσσαλονίκη.

Ο χορὸς τοῦ συλλόγου τιμήθηκε δπως πάντα μὲ τὴ συμμετοχὴ καὶ τῶν γερόντων ἀκόμα, δεῖγμα συγκινητικῆς ἐπαφῆς μὲ τὴν ἴστορία καὶ τὸ ἔργο του.

Οι προσφορὲς καὶ τὰ εὐχετήρια τηλεγραφήματα ξεπέρασαν κάθε προηγούμενη χρονιά. Ο πρόεδρος τοῦ συλλόγου Γιωργος Δούκας στὸ λόγο του χαιρέτησε μὲ συγκινηση τοὺς παρευρισκομένους. Αναφέρθηκε στὴν ἴστορία καὶ τὴ δράση τοῦ

συλλόγου, στὰ προβλήματα καὶ τὶς ἀνάγκες του, τονίζοντας μὲ ίκανοποίηση τὴν παρουσία τῶν νέων στὶς ἐκδηλώσεις τῆς Προοδευτικῆς Ενωσης.

Ανήκει ἐπαινος στὸ γραμματέα Σωτήρη Λάρη καὶ στὸ ταμία Τάκη Γκουντῆ, ποὺ κράτησαν μέχρι τὰ ἔημερώματα τὸ γλέντι, χωρὶς νὰ λείψουν οὔτε στιγμῇ. Χαροῦσα στὸ κουράγιο τους. Δὲν ἀφησαν κανένα παραπονεμένο.

Κοντὰ στὰ ἔημερώματα τὸ μεράκιο μα μὲ γκάιντες καὶ λεσκοβικιάρικα, θύμιζε τοὺς τρίδιπλους χοροὺς στὰ σιάδια τοῦ ‘Αι - Γιώρη καὶ τὸ κατέβασμα τῶν μαστρατάδων ἀπ’ τὰ παλιὰ γλέντια τῶν μαστόρων.

Μερακλῆδες ἀκόμα, δπως καὶ στὰ νιάτα τους, δ Μανώλης Περώνης, δ Γιωργος Παπανικολάου, δ Σπύρος Βαλτᾶς, κράτησαν μὲ τὸ πόντσι τοῦ Κλῆ τὸ χορό, ξυπόλυτοι δὲ τὸ πρωΐ. Μαζί τους δ Παῦλος Καραγιάννης, δ Ἡλίας Κουρλός, δ Λευτέρης Σιάνδρας, δ Βαγγέλης Δούκας, δ Διονύσης Περώνης, δ Ἀπόστολος Ζγκολόμπης, δ Κώστας Κοντοζήσης καὶ δλοι οἱ νέοι, ποὺ συνέχισαν μέχρι τὸ ἄλλο πρωΐ στοῦ Εὐριπίδη Βαλτᾶ τὸ σπίτι.

‘Αν ἀπόμεινε κάποια δυνατότητα γιὰ ἐπιστροφὴ στὰ παλιὰ μεράκια καὶ στὸ κέφι ποντιαχνε δ μακαρίτης δ Νάσιος μὲ τὰ μοιρολόγια του, σίγουρα μόνο στὸ χειμωνιάτικο γλέντι τοῦ συλλόγου μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴ βρεῖ.

Ανεβαίνοντας γιὰ τὸ χωρὶ δλο καὶ ἐλπίζεις σὲ κανένα λαγὸ ἢ ἔστω καὶ ντριζγούνι ἀπ’ τὸν Τόλη καὶ τὸ Μενέλαιο. Αδὲν τὰ βρεῖς, βολεύεσαι μὲ τὸ ωκεὶ τοῦ Γούλα καὶ τοῦ Κυριάκη ἢ καμιὰ κάχτα ἀπ’ τὴ Σιάνιστα καὶ πᾶς γυρεύοντας. Κι ἀν τίποτα ἀπ’ δλα αὐτὰ δὲν βρεῖς, θὰ ξανα-

KOINΩΝΙΚΑ

πᾶς γιὰ δῆλα τάλλα, ποὺ ἔξησες ἢ ἄκουσες κι ἀς εἶναι μνῆμες, μῦθοι καὶ ραγισμένες πέτρες.

Θάνατοι

● Πέθανε ἡ Ἀνδρομάχη Παπανικολάου καὶ κηδεύτηκε στὴν Πυρσόγιαννη, στὶς 17.1.76. Σύζυγος τοῦ Παντελῆ Παπανικολάου ἀπὸ τοὺς ἴδρυτες καὶ θεμελιωτὲς τοῦ συλλόγου τῆς «ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ».

● Πέθανε καὶ κηδεύτηκε στὸ Ἀγρίνιο δ' Ἀνδρέας Γκόρτσος σὲ ἡλικίᾳ 29 χρονῶν, στὶς 13.1.76. Τὸ «ΑΡΜΟΛΟΪ» ἔχασε ἔνα στενό του συνεργάτη καὶ δῖοι μας αἰσθανθήκαμε τὴν πίκρα γιὰ τὸν Ἀνδρέα, ποὺ τόσο ἀγαπήσαμε. «Ἄς εἶναι ἐλαφρὸ δῆμα ποὺ τὸν σκεπάζει.

● Πέθανε καὶ κηδεύτηκε στὸ Ἀγρίνιο δ' Τάκης Σερίφης σὲ ἡλικίᾳ 57 χρονῶν, στὶς 27.1.76.

● Πέθανε καὶ κηδεύτηκε στὸ Αίτωλικό - Αίτωλοακαρνανίας δ' συγχωριανός μας Περικλῆς Κακαζιώτης.

Προσφορὲς

Στὴ μνήμη τῆς Ἀνδρομάχης Παπανικολάου, δ' Νίκος Βύρκος κατέθεσε στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ μας 500 δρχ. γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μας μουσείου στὴν Πυρσόγιαννη.

Στὴ μνήμη τοῦ Ἀνδρέα Γκόρτσου, οἵ φίλοι του Λεωνίδας Ντόβας καὶ Χρήστος Σερίφης κατέθεσαν στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ μας 800 δρχ., γιὰ ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μας μουσείου.

Στὴ μνήμη τοῦ Νάσιου Χαλκιᾶ γιὰ

τὴν προσφορὰ του στὴ μουσικὴ παράδοση τοῦ τόπου μας, δ' Νάσιος Βαλτᾶς καὶ δ' Βασίλης Παπαγεωργίου κατέθεσαν στὴν διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ μας 800 δρχ. γιὰ ἐνίσχυση τοῦ μουσείου.

‘Ο Θανάσης Παπαγεωργίου κατέθεσε στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ 500 δρχ. γιὰ τὸ μουσεῖο τῆς Πυρσόγιαννης.

‘Η Βάσω Καραγιάννη καὶ δ' Ἀλέξης Πολυβός κατέθεσαν στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ 500 δρχ. γιὰ τὸ λαογραφικὸ μουσεῖο.

‘Ο Θανάσης καὶ ἡ Λουτσα Σερίφη κατέθεσαν στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ 600 δρχ. γιὰ ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μας μουσείου.

‘Ο Γιώργος καὶ Σωτήρης Κουρλός κατέθεσαν στὴ σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ μας 400 δραχμὲς γιὰ τὸν ἵδιο σκοπό.

‘Ο Ἡλίας Πάσχος παρέδωσε στὴ σύνταξη τηῦμα τῶν ἀρχείων τοῦ Κύρκα Σερίφη, μουχτάρη τῆς κοινότητας στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, γιὰ τὸ λαογραφικὸ μουσεῖο τῆς Πυρσόγιαννης.

‘Ο Παῦλος Καραγιάννης γιὰ ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μουσείου παρέδωσε στὴ σύνταξη 5 φωτογραφίες.

‘Ο Μενέλαος Τζάφος καὶ δ' Ἀπόστολος Κουρλός κατέθεσαν στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ μας 1.000 δρχ. γιὰ τὸν ἵδιο σκοπό.

‘Η Κούλα καὶ Ντίνα Περώνη κατέθεσαν στὴ διαχείριση 300 δρχ. γιὰ τὸ μουσεῖο.

‘Η Εὕη καὶ δ' Νίκος Δούκας κατέθεσαν 400 δρχ. γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μας μουσείου.

Τὸ πρωτοξεκίνημα τῶν μαστόρων

■ Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 14

δρφανά της τὸ βράδυ καὶ νάχουν νὰ φᾶνε καὶ τὴν ἄλλη μέρα, ὥσπου νάρθι ἡ μάνα ἡ ἡ ἀδελφή, νὰ φέρει τὸ καρβέλι καὶ τὸ πιάτο τὸ φαῖ. Καὶ μερικὲς ἀπ’ αὐτές, ἀς τὶς πιοῦμε ἀρχόντισσες τοῦ χωριοῦ, ὅταν ἔβαζαν ἀργατιὰ γιὰ τὰ κτήματα, τάκαναν τὰ καρβέλια μικρότερα, νὰ μὴ ζημιωθοῦν. Μὲ τέτοια καρβέλια ἤμουν κι ἐγὼ τρανεμένος καὶ τὰ ξέρω ἀπὸ πείρα. Μαρτυρικὰ χρόνια ἀς μὴν τὰ θυμᾶμαι. Τέλος πάντων.

Πήγαμε στὸ χωριό, ποὺ δούλευε ἡ παρέα, κουρασμένοι. Ζέστη ἔκανε, περπατούσαμε ὅλη μέρα. Ποῦ νὰ μὲ βάλει καθάλα ἐμένα ὁ ἀρχιμάστορας. Σὲ κανέναν ἀνήφορο μοῦ ἔλεγε, κρατήσου ἀπὸ τὴν οὐρὰ τοῦ γαιδάρου νὰ σὲ τραβάει καὶ σένα. "Επεσα τὸ βράδυ κουρασμένος, ξερὸς γιὰ ὑπνο. Τὸ πρωΐ χαράματα, σηκώθηκαν οἱ μαστόροι, μὲ ξύπνησαν καὶ μένα. Πήγαμε στὴ δουλειά. Εἶχαν 4 γαιδούρια καὶ ἔφταναν ἔνα ἄλλων. Μοῦ εἶπαν θὰ κουβαλᾶς καπάκια μὲ τὰ γαιδούρια. Πήγα στὸ νταμάρι, ἐκεῖ ποὺ ἔβγαζαν πέτρες. Φόρτωναν τὰ ζῶα καὶ ἐγὼ τὰ κουβαλοῦσα στὴ δουλειά. Τὰ ξεφόρτωναν οἱ ἄλλοι μαστόροι. Αὐτὸς ἔγινε κάνα - δυὸς βδομάδες. Μετὰ μοῦ εἶπαν, θὰ τὰ φορτώνεις μόνος σου τὰ ζῶα. Πῶς νὰ σηκώσω ἐγὼ δ φουκαρᾶς, τόσα καπάκια μεγάλα; Τί νὰ ἔκανα δημας, ποῦ νὰ πῶ τὰ παράπονά μου; Κι αὐτὸς ὁ θειός μου, ποὺ ἔτανε καὶ πρωτομάστορας, δὲν μὲ λυπότανε καθόλου. "Αλλα εἶχε τάξει στὴ μάνα μου καὶ ἄλλα μοῦ ἔκανε τώρα. "Εκλαιγά δυστυχὴς τὴ μοίρα μου, ἔκλαιγα τὸν πατέρα μου, ποὺ μ' ἄφησε δρφανὸ καὶ μὲ τυραννοῦσαν αὐτοὶ οἱ ἄνθρω-

ποι, ἀς τοὺς ποῦμε ἀνθρώπους, γιατί δὲν ἔτανε. Δὲν φτάνει ποὺ τυραννιόμουν στὴ δουλειά, ἀν τοὺς ἔκανα καὶ τὸ παραμικρό, μὲ κτυποῦσαν. Γιὰ νὰ γράψει κανεὶς τί γίνονταν σ' αὐτὲς τὶς δουλειές, πρέπει νὰ γράψει τόμους. Τὸ ἀποτέλεσμα ἀπὸ δῆλη αὐτὴ τὴν δουλειὰ ἔταν νὰ δουλέψω 6—7 μῆνες καὶ νὰ μὴν μοῦ δώσουν οὕτε δεκάρα. Καὶ αὐτὲς τὶς διακόσιες δραχμὲς τὸ μήνα ποὺ εἶχε συμφωνήσει μὲ τὴν μάνα μου, μοῦ τὶς ἔφαγαν.

ΟΧΙ ΑΤΘΑΙΡΕΣΙΕΣ

■ Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 12

σολικὰ σὲ προετοιμάζουν γιὰ τὴν καταστροφὴ ποὺ ἔγινε στὰ μυημεῖα. Καὶ γὰ σκεφτεὶς ὅτι δῆλα αὐτὰ γίνονται σ' ἔγα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα μαστοροχώρια τῆς Ἑλλάδας. Καλὰ δὲν ζεῖ κανένας μερακλῆς παλιὸς μάστορας γὰ βάλει τὸ χέρι του;

Τὰ ἵδια περίπου μᾶς εἶπε καὶ ἡ ἀρχαιολόγος Τασούλα Τούρτα ποὺ ἔκανε μάλιστα αὐτοψία στὸν "Άγιο Νικόλαο σταλιμένη ἀπὸ τὴν ἐφορία ἀρχαιοτήτων Ἰωαννίνων.

Τὸ περιοδικό μᾶς δὲν ᔹχει γὰ ἀντιπαραθέσει στὰ λεγόμενά τους κανένα ἐπιχειρηματικά, γιατὶ ἀπλούστατα συμφωγεῖ μᾶξι τους. Τὸ χτίσιμο τοῦ νέου χωρὶς κανένα σεβασμό, χωρὶς σκέψη καὶ προσοχὴ σὲ περιοχὲς ὅπου ἀκόμη κυριαρχεῖ τὸ παλιὸ καὶ ἡ ἔγκατάλειψη τοῦ παλιοῦ χωρὶς φροντίδα, ἐπισκευὴ καὶ συντήρηση εἶναι ἐγκλήματα καὶ δυστυχῶς πολὺ συγγένεια. Τὸ νὰ μιλοῦνται τυφλά, ἐγὼ ταυτόχρονα καταστρέφουν, εἶναι εἰρωγικὸ ὅσο καὶ τραγικό.

"Αν δημως ὑπάρχουν ἀντίθετες γνῶμες τῶν ὑπευθύνων, εὐχαρίστως θὰ τὶς δημοσιεύσουμε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Οι στόχοι μας	1
Μαστοροχώρια (μύθος και πραγματικότητα)	» 2
Κατάλογος νέων και παλαιών δινομάτων καθώς και πληθυσμῶν χωριών τῆς Κόγιτσας	» 4
Τὰ μπλούκια τῶν μαστόρων (ἱστορική ἀναδρομή)	» 5
"Οχι αὐθαιρεσίες στὰ μυημεῖα τοῦ τόπου	» 12
Τὸ πρωτοξεινῆμα τῶν μαστόρων (διηγῆμα)	» 13
"Ολοι ἀγαπᾶμε τὸ χωριό ἀλλὰ αὐτὸς πεθαίνει (σκέψεις - προτάσεις - λύσεις)	» 15
Τὸ Πυρσογιαγγέτικο Σπίτι	» 19
Μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης στὴν Πυρσόγιαννη	» 25
Κοινωνικά	» 30

ΤΡΙΜΜΗΣ ΕΚΔΟΣΗ ΜΕ ΡΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΓΟΛΙΑΝΗ ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΟ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ